

Paula Doktor
Jonna Rasi

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden tutkinto,
Sosionomi (AMK)- Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja,
varhaiskasvatuksen opettaja
Opinnäytetyö, 2021

HUOLTAJIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSEN KATSOMUKASVA- TUKSEN SUUNNITTELUSSA JA TOTEUTTAMISESSA

TIIVISTELMÄ

Doktor Paula ja Rasi Jonna

Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa

51 s., 1 Liite

Kevät 2021

Diakonia- ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK) - kirkon varhaiskasvatus

Opinnäytetyössä tutkittiin huoltajien kokemusta osallisuudesta katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen varhaiskasvatuksessa. Lisäksi kartoitettiin keinoja huoltajien osallisuuden kokemuksen lisäämiseen. Tutkimus toteutettiin lokakuussa 2020 Webropol-kyselyllä huoltajille, joiden lapset ovat kunnallisessa päivähoitossa Vantaalla Myyrmäen suuralueella. Tutkimuksessa käytettiin analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä. Vastaukset annettiin nimettömästi eikä niistä pystytä tunnistamaan vastaajaa.

Katsomuskasvatus on lakisääteistä ja varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on tutustuttaa lapset omassa lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin, uskonnottomuutta unohtamatta. Katsomuskasvatuksen avulla vahvistetaan lapsen ymmärrystä ja kunnioitusta eri taustoista tulevia ihmisiä kohtaan sekä lapsen identiteetin kasvua. Huoltajat ovat oman perheensä asiantuntijoita ja heillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Tästä syystä huoltajilla tulee olla kokemus siitä, että he ovat osallisia myös lapsen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea huoltajien kasvatustehtävää.

Suurimmalla osalla huoltajista oli kokemus, ettei heitä ole pyydetty tai he eivät ole päässeet osallistumaan katsomuskasvatuksen suunnitteluun tai toteutukseen. Osalla huoltajista oli halua osallistua, osalla ei. Vastauksista nousi esiin huoltajien tyytyväisyys yleisesti ottaen varhaiskasvatuksen toimintaan sekä kasvattajien ammattitaitoon. Katsomuskasvatus käsite oli monille vieras ja se yhdistettiin helposti uskonnon harjoittamiseen. Uskonto miellettiin huoltajien keskuudessa yksityisasiaksi. Useimmat huoltajat eivät ole valmiita kertomaan perheensä uskonnosta tai katsomuksesta yleisissä tilaisuuksissa. Huoltajat voisivat antaa kasvattajille tietoa uskonnostaan tai katsomuksestaan lisätäkseen ymmärrystä. Keskeisimpänä johtopäätöksenä oli, että katsomuskasvatuksen avaaminen varhaiskasvatuskeskusteluissa huoltajille olisi tarpeellista. Lisäksi kasvattajina työskentelevät tarvitsevat mahdollisesti lisää tietoa ja taitoja katsomuskasvatuksen toteuttamiseen ja huoltajien osallisuuden kokemuksen lisäämiseksi.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, Katsomuskasvatus, Huoltajien osallisuus, kasvatusyhteistyö

ABSTRACT

Doktor Paula, Rasi Jonna

The guardians participation of worldview education in early childhood education
51 p., 1 appendix

Spring 2021

Diaconia University of Applied Sciences,

Bachelor's Degree Programme in Social Services, Christian Early Childhood Education and Care, Early Childhood Education and Care Bachelor of Social Services

The thesis examined the guardians experience of involvement in the planning and implementation of the worldview education in early childhood education. In addition, ways to increase the experience of guardian involvement were identified. The study was carried out in October 2020 with a Webropol survey for guardians whose children are in the municipal day care in the Myyrmäki major district in Vantaa. Content analysis was used as the method of analysis in the study. The survey was answered anonymously, and the respondents cannot be identified.

The worldview education is statutory and part of the curriculum for early childhood education and care (ECEC). The goal of the worldview education is to familiarize children with the religions and beliefs present in their day care group, including irreligiosity. The worldview education strengthens the child's understanding and respect for people from different backgrounds, as well as the growth of the child's identity. The guardians are experts of their families and have the primary responsibility for raising the child. For this reason, guardians should have the experience that they are also involved in the early childhood education of the child. The task of early childhood education is to support the upbringing task of guardians.

Most of the guardians experienced that they had not been asked or had not been able to participate in the planning or implementation of the worldview education. Some of the guardians wanted to participate but not all of them. The survey revealed that the guardians were in general satisfied with the activities of early childhood education and the professional skills of the educators. The concept of the worldview education was foreign to many and some associated it with the practice of religion. Religion was perceived as a private matter among the guardians. Most guardians are not prepared to tell about their religion or belief at public events. Guardians could provide information about their religion to the educators to increase the understanding. The main conclusion was that clarifying the concept of the worldview education in early childhood education (ECEC) discussions to guardians would be necessary. In addition, those working as educators may need more knowledge and skills to implement the worldview education and to increase the experience of guardian involvement.

Keywords: Early childhood education, worldview education, Participation, cooperative upbringing

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VARHAISKASVATUS SUOMESSA	5
2.1 Varhaiskasvatuksen juuret	5
2.2 Lait ja asetukset varhaiskasvatuksen määrittäjänä	5
3 HUOLTAJIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	7
3.1 Osallisuus käsitteenä	7
3.2 Osallisuuden asteet Hartin ja Turjan mallien mukaan	8
3.3 Huoltajien oikeus osallisuuteen varhaiskasvatuksessa	10
3.4 Kasvatusyhteistyö vahvistamassa huoltajien osallisuutta	12
3.5 Dialogisuus ja pedagoginen dokumentointi osana huoltajien osallisuuden kokemuksen vahvistamista	13
4 VARHAISKASVATUKSEN KATSOMUSKASVATUS.....	14
4.1 Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa	14
4.2 Katsomuskasvatuksen järjestämistä määrittävät asiakirjat	17
5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT	18
5.1 Tutkimusympäristö ja sen väestö.....	18
5.2 Työelämäkumppanina Vantaan kaupunki	19
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.....	21
6.2 Aineiston keruu	21
6.3 Aineisto ja sen analyysi.....	23
7 TULOKSET	25
7.1 Vastaajien taustoitus	25
7.2 Huoltajien osallisuus suunnittelussa	27
7.3 Huoltajien osallisuus toteuttamisessa	28
7.4 Huoltajien osallisuuden lisääminen	28
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
8.1 Kasvattajan katsomuskasvatukselliset haasteet	30

8.2 Huoltajien kokemuksia osallisuudesta.....	32
9 POHDINTA	34
9.1 Huoltajien osallisuus ja katsomuskasvatus	34
9.2 Kasvattaja katsomuskasvatuksen toteuttajana	36
9.3 Ammatillinen kasvu	37
9.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	40
9.5 Jatkokehityskohteet.....	42
9.6 Kirkollinen kelpoisuus.....	43
LÄHTEET	46
LIITE 1. Webropol-kysely lomake	52
LIITE 2 Kyselyn litteroitu aineisto	57

1 JOHDANTO

Tämän päivän lapset kasvavat moninaisessa maailmassa sekä kulttuurisesti, kielellisesti että katsomuksellisesti tarkasteltuna. Lasten sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot korostuvat ja heidän tulee sopeutua muuttuvaan ympäristöön, ymmärtää ja kunnioittaa eri kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevia ihmisiä jo pienestä pitäen. (Opetushallitus 2018, 25.) Usein ensimmäisiä paikkoja, joissa lapset kohtaavat monikulttuurisuutta ovat varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot. Näitä voivat olla päiväkotit, perhepäiväkotit, avoin varhaiskasvatus tai erilaiset seurakunnan päiväkerhot. Monikulttuurisuus korostuu katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Katsomuskasvatus on lakisääteistä ja varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 nostavat esille kasvatusyhteistyön huoltajien kanssa sekä huoltajien osallisuuden. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on huomioitava lapsen ja huoltajien kuulluksi tuleminen sekä pääseminen osaksi varhaiskasvatuksen toteuttamista. Katsomuskasvatus ja huoltajien osallisuus ovat tämän hetken varhaiskasvatuksessa monella tavoin esillä. Moni varhaiskasvatuksen työntekijä eli kasvattaja pitää katsomuskasvatusta edelleen kristillisenä opetuksena. Huoltajien osallisuuden ja katsomuskasvatuksen yhteistarkastelu on tärkeää varhaiskasvatuksen laadukkaan toteuttamisen kannalta. (L540/2018; Poulter & Kuusisto 2017.)

Tämä opinnäytetyö tuotti selvityksen huoltajien osallisuuden kokemuksesta katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa Myyrmäen suuralueen varhaiskasvatustyksiköille. Osallisuuden kokemuksen lisäksi selvitettiin keinoja huoltajien osallisuuden lisäämiseen. Tutkimus toteutettiin lasten huoltajille Webropol-verkkokyselynä lokakuussa 2020. Vastaukset analysoitiin ja tutkimuksen valmistua aineisto hävitettiin. Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat: Millaisia osallisuuden kokemuksia huoltajilla on katsomuskasvatuksen suunnitteluun? Millaisia osallisuuden kokemuksia huoltajilla on katsomuskasvatuksen toteutukseen? Miten huoltajien mielestä heidän osallisuuttaan katsomuskasvatuksessa voitaisiin lisätä?

2 VARHAISKASVATUS SUOMESSA

2.1 Varhaiskasvatuksen juuret

Suomalaisella varhaiskasvatuksella on pitkä historia. Varhaiskasvatuksen historia ulottuu jopa 1880-luvulle asti. Varhaiskasvatus on muuttunut paljon vuosien aikana erilaisten lakien ja asetusten myötä. Myös lapsen kasvuympäristöt ovat muuttuneet ja vaativat lapselta erilaisia taitoja kuin ennen. Suomalainen varhaiskasvatus perustuu arvopohjaltaan kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin, kansallisiin säädöksiin ja muihin ohjaaviin asiakirjoihin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vastuualueet. Varhaiskasvatus. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen; Reunamo 2007.) Yleissopimuksen mukaan jokaisella ihmisellä on synnynnäinen arvo ja jokaisella lapsella on oikeus erityiseen huolenpitoon. Lapsen perheen tulee saada apua ja tukea niin, että lapsi saa kasvaa ja kehittyä onnellisessa ja rakastavassa ympäristössä. Kasvatusilmapiirin tulisi olla jokaista lasta arvostava, tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta kunnioittava. Yleissopimus huomioi myös lapsen edun ensisijaisuuden kaikissa toimitissa. Lapsella on oikeus ajatella, vapaus uskontoon ja oikeus omaan kieleen sekä kulttuuriin. (Yleissopimus 60/1991.)

2.2 Lait ja asetukset varhaiskasvatuksen määrittäjänä

Varhaiskasvatus on yksi osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatus on valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa määritelty lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaksi kasvuksi, kehitykseksi ja oppimiseksi. Siinä on mukana kiinteästi kasvattajien ja huoltajien yhteistyö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vastuualueet. Varhaiskasvatus. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen; Reunamo 2007.) Varhaiskasvatuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta ja lapsen tasa-arvoisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä (Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Mitä on varhaiskasvatus).

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä tuottamisesta. Varhaiskasvatus on tarkoitettu alle oppivelvollisuusikäisille. Tarvittaessa sitä tulee järjestää myös oppivelvollisuusikäisille, jos erityiset olosuhteet sitä vaativat. (L540/2018.) Subjektiiivinen päivähoito-oikeus takaa jokaiselle varhaiskasvatusikäiselle lapselle yhtäläisen oikeuden osallistua varhaiskasvatukseen, vaikka huoltaja olisi esimerkiksi työtön tai hoitovapaalla (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vastuualueet. Varhaiskasvatus. Oikeus varhaiskasvatukseen).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys ja ne perustuvat varhaiskasvatuslakiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoituksena on määrittää keskeisiä tavoitteita, sisältöjä. Lisäksi ne määrittävät kasvattajien toimintaa sekä yhteistyötä huoltajien ja monialaisen yhteistyöverkoston kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältävät ohjeistukset lasten varhaiskasvatussuunnitelmista, paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tukevat sekä määrittävät varhaiskasvatuksen laadukasta ja yhdenvertaista järjestämistä, toteuttamista sekä kehittämistä. Näiden erilaisten varhaiskasvatuksen valtakunnallisten määrittysten tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille. (Opetushallitus 2018, 7–8.)

Varhaiskasvatus on osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Näin ollen koko perheen osallisuus on tärkeää. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tukea ja täydentää kotona tapahtuvaa kasvatusta sekä hyvinvointia. (L 540/2018). Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma. Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018 nostavat esille kasvatusyhteistyön huoltajien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa lapsi sekä huoltajat tulevat kuulluksi ja pääsevät osaksi varhaiskasvatuksen toteuttamista. (L540/2018; Opetushallitus 2018.)

Varhaiskasvatukseen liittyvissä keskusteluissa huoltajien kanssa on tärkeää avata muun varhaiskasvatuksen lisäksi katsomuskasvatuksen sisältöä. Avoimet keskustelut katsomuskasvatuksesta ovat väylä huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä osallisuuden vahvistamiseen. Huoltajien osallisuuden vahvistaminen on kasvattajien sekä muiden varhaiskasvatuksen työntekijöiden vastuulla. Jokainen kasvattaja ja perheen kohtaava varhaiskasvatuksen työntekijä lisää huoltajien osallisuuden kokemusta omalla toiminnallaan. (Opetushallitus 2018.)

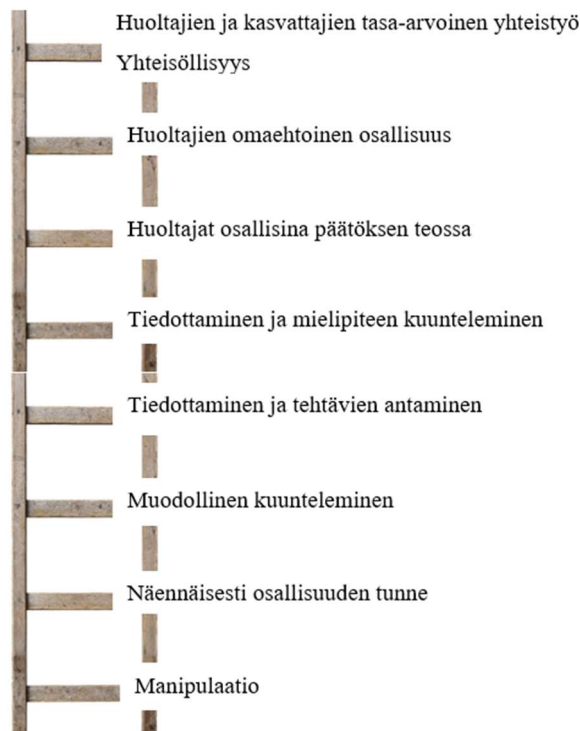
3 HUOLTAJIEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Osallisuus käsitteenä

Osallisuudesta puhuttaessa on hyvä ensin määritellä se käsitteenä. Osallisuuden voidaan ajatella olevan kokemus siitä, että henkilö tulee näkemyksiltään kuulluksi ja huomioon otetuksi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada tietoa itseään koskevista päätöksistä, suunnitelmista ja ratkaisuista. Osallisuus on myös sitä, että henkilö kykenee vaikuttamaan itseään tai yhteisöä koskevissa asioissa sekä tulee hyväksytyksi omana itsenään. Osallisuus yhdistetään usein osallistumiseen. Osallistuminen on enemmän toiminnallinen, kun taas osallisuus on enemmän kokemuksellinen ja kertoo henkilön kiinnittymisestä yhteisöön. Osallisuus ja sen edistäminen ovat osa Suomen hallituksen sekä Euroopan unionin tavoitteita ehkäistä ja torjua eriarvoisuutta, köyhyyttä sekä syrjäytymistä. (Pukari 2006; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Hyvinvointi- ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. Osallisuus; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Lapsen osallisuus.)

3.2 Osallisuuden asteet Hartin ja Turjan mallien mukaan

Osallisuutta kuvataan usein Hartin tikapuumallin avulla. Haapasen (2018) mukaan Hartin tikapuumallissa osallisuutta kuvataan askelmina, joita ylöspäin noustessa henkilön vaikuttamisen aste kohenee ja tämän kautta henkilön osallisuus lisääntyy. Askelmien mukaan nousevaan osallisuuteen vaikuttaa ratkaisevasti henkilön subjektiivinen kokemus olla mukana asioiden käsittelyssä. Osallisuuden toteutumisesta ei voida puhua, mikäli henkilölle ei ole syntynyt kokemusta kuulaksi tulemisesta tai kuulluksi tulemisella ei ole ollut merkitystä. (Haapanen 2018; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Lapsen osallisuus.)

Kuva 1. Hartin osallisuuden portaat tikapuumallia mukaillen (Haapanen 2018; Pixabay.)

Haapasen (2018) mukaan Hartin mallin alimmat kolme askelta ovat manipulointi, näennäisesti osallistumisen tunteen luominen sekä muodollinen kuuleminen. Manipuloinnilla tarkoitetaan tässä tapauksessa huoltajien mukana oloa kasvattajien suunnittelemassa toiminnassa. Huoltajat tekevät, mitä kasvattajat ehdottavat tai

heidän sanomallaan ei ole vaikutusta toimintaan. Näillä askelmilla huoltajille ei synny osallisuuden kokemusta eikä heille synny keinoja tuoda ajatuksiaan ja mielipidettä esille. Mielipidettä kysytään lähinnä muodon vuoksi. Alimmat portaavat ovat hyviä kasvattajan oman toiminnan reflektoinnin kannalta. (Haapanen 2018, 4–13.)

Neljännellä askelmalla huoltajille tiedotetaan ja heille annetaan tehtäviä hoidettavaksi. Viidennellä askelmalla tiedottamisen lisäksi heidän mielipiteitään kuunnellaan. Nämä askelmat mahdollistavat osallisuuden kokemuksen lisääntymisen tavoitteiden, tiedottamisen sekä osallistumisen mahdollisuuden kautta. Kuudennella askelmalla kasvattajat käynnistävät toiminnan, mutta huoltajat osallistuvat päätöksen tekoon. Heidän mielipiteensä huomioidaan sekä suunnittelussa että toteuttamisessa. Tämä on suurin askelma kohti osallisuuden kokemuksen voimistumista. Seitsemännellä askelmalla huoltajat käynnistävät toiminnan kasvattajien vain tukiessa heitä. Huoltajien omaehtoiset projektit yhteisöllisyyden kasvattajana ovat osallisuuden ylintä toimintaa. Kahdeksannella ja viimeisellä askelmalla osallisuus on, huoltajien ja kasvattajien yhteistyön ja dialogin kautta yhdessä suunniteltua ja toteutettua toimintaa. Lopulliset päätökset tehdään yhdessä. (Haapanen 2018, 4–13.)

Turja (2011) kuvaa osallisuutta hieman Hartista poikkeavalla tavalla. Turja on asettanut mallissaan osallisuuden toteutumiseksi perusedellytyksiä. Lähtökohdaksi on luottava itseensä sekä muihin. Perusedellytyksien toteutumiseksi on lisäksi keskeisessä roolissa kieleen ja kommunikaatioon sekä tiedonsaantiin ja materiaaliin toiminnan edellytyksiin liittyvät ehdot. Osallistujien tulee olla valmiita luopumaan tai joustamaan ennalta suunnitelluista toiminnoista ja pyrkiä suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä, yhteisön eduksi. (Haapanen 2018, 4–13.)

3.3 Huoltajien oikeus osallisuuteen varhaiskasvatuksessa

Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Tästä syystä huoltajilla tulee olla kokemus siitä, että he ovat osallisia myös lapsen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea huoltajien kasvatustehtävää. (Opetushallitus 2018, 7.) Huoltajien osallisuutta Vuorenmaan (2016) mukaan on huoltajan kyky kohdata vastoinkäymisiä ja siitä huolimatta taata lapselle myönteiset kasvuolosuhteet. Vuorenmaa (2016) kuvaa huoltajien osallisuutta prosessina, jossa huoltajien kielteiset tunteet auttavat huoltajaa tekemään päätöksen selviytyä haastavista tilanteista luovuttamisen sijaan. Prosessi on polku, jossa huoltajalla on aktiivinen rooli ohjata ja tukea lasta pärjäämään. (Vuorenmaa 2016, 19–25.)

Konkreettisesti lapsen asioita käsitellessä huoltajan osallisuus näkyy osallistumisena ja osaa ottavana vaikuttamisena, lapsensa puolestapuhujana sekä vastuun ja ongelman ratkaisijana yhteistyössä kasvattajien kanssa. Huoltajien osallisuutta ovat huoltajien vaikuttaminen ja päätöksentekoon osallistuminen yhteisössä ja yhteiskunnassa, kyky osallistua yhteistyössä toiminnan ja yhteisön kehittämiseen kuten huoltajien yhdistyksessä tai huoltajien illassa. Huoltajilla on oikeus saada tietoa varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta, kaikissa sen eri toimintamuodoissa. Huoltajien osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet lasten varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin ovat tärkeässä roolissa. Huoltajilla tulisi olla mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin (Opetushallitus 2018).

Huoltajien kanssa toteutettava luottamuksellinen yhteistyö tähtää lasten terveelliseen ja turvalliseen kasvuun, kehityksen sekä oppimisen edistämiseen. Kasvattajilta vaaditaan aloitteellisuutta, aktiivisuutta ja päivittäisten tapahtumien sekä kokemusten välittämistä huoltajille. Näiden kautta yhteistyö ja luottamus säilyvät. Varhaiskasvatuksen aloituksessa ja varhaiskasvatuskeskusteluissa huomioidaan perheiden moninaisuus kokonaisvaltaisesti sekä huoltajuuteen liittyvät kysymykset, lapsen yksilöllisten tarpeiden lisäksi. (Opetushallitus 2018.)

Vuorenmaa (2016) tuo esille, että joissakin määritelmässä huoltajien osallisuus tarkoittaa vain lapsen kanssa yhdessä oloa, huoltajan saatavilla oloa sekä huoltajan osallistumista lapsen sekä kodin hoitamiseen. Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kunnioittaen. (Vuorenmaa 2016, 19–25.) Huoltajan valitessa lapselleen erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatustalouden tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista (Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katsomuskasvatus ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatus katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa).

Huoltajien halusta osallistua varhaiskasvatukseen on saatavilla vain vähän tutkittua tietoa. Äidit ovat kuitenkin kautta historia olleet aktiivisempia varhaiskasvatukseen arjessa näkyviä hahmoja kuin isät. Isien osallisuus vaihtelee. Jotkut isät ovat joka päivä tekemässä varhaiskasvatuksen kanssa, toiset eivät välttämättä ollenkaan. Mykkäsen ja Böökin (2017) mukaan isät osallistuvat varhaiskasvatuskeskusteluihin hyvin harvoin. Syynä saattaa olla muun muassa varhaiskasvatuksen henkilöstön naisvaltainen asetelma ja äidin perinteinen vastuurooli lapsen asioiden hoitamisesta. Isät saatetaan jopa unohtaa pyytää keskusteluihin. Nykypäivänä kuitenkin isät tuntuvat löytäneen paremmin roolin lapsen varhaiskasvatusarjessa. Tämä näyttäytyy muun muassa niin, että jotkut isät ovat järjestäneet erilaista toimintaa varhaiskasvatustaloudessa olevien muiden isien ja lasten kanssa. (Mykkänen & Böök 2017, 59–69.)

Maaret Vuorenmaa (2016) on tehnyt väitöskirjan aiheesta äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa. Vuorenmaan mukaan osallisuus on moniulotteinen ja abstrakti käsite. Sen määrittelemisen sekä konkretisoiminen on vaikeaa eikä sille ole muodostunut yhtenäistä määritelmää. Vuorenmaan määrittelee osallisuuden osallisena olemisen kautta. Vuorenmaan mukaan huoltajien osallisuus tarkoittaa huoltajien tietoisuutta, realistista ymmärtämistä sekä kykyä hallita perheen elämäntilannetta ja arkea. Huoltajien osallisuutta katsotaan olevan huoltajien kyky ottaa huomioon perhe-elämään vaikuttavia muutoksia ja haasteita sekä tekemään perheen hyvinvoinnin kannalta oleellisia päätöksiä.

Huoltajien tulee pystyä luottamaan omiin tietoihin, taitoihin sekä toimintakykyynsä, joilla hän voi kokonaisvaltaisesti huolehtia lapsen ja perheen hyvinvoinnista. Vuorenmaan mukaan huoltajien osallisuus muodostuu heidän asiantuntijuudestaan, oikeudestaan sekä vastuustaan lapseensa liittyen. (Vuorenmaa 2016, 19–25.)

3.4 Kasvatusyhteistyö vahvistamassa huoltajien osallisuutta

Varhaiskasvatustalaki (L 540/2018) velvoittaa huoltajia ja kasvattajia yhteistyöhön sekä painottaa niin lapsen kuin huoltajienkin osallisuuden vahvistamista varhaiskasvatuksessa. Mykkänen ja Böök (2017) nostavat esiin kuitenkin sen, että on syytä miettiä, minkälaista osallisuutta huoltajilta halutaan sekä ovatko varhaiskasvatuksen arkeen osallistuvat huoltajat parempia kuin passiiviset. Mykkänen ja Böök (2017) korostavat että, lapsen etu ja oikeudet ovat yhteistyön keskiössä. Huoltajien ja kasvattajien yhteinen tieto ja kokemus lapsesta antavat pohjan lapsen parhaalle mahdolliselle hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen tukemiselle. Yhteistyö vaatii luottamuksellista vuorovaikutusta huoltajien sekä kasvattajien välillä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) korostavat perheiden moninaisuuden huomioimista yhteistyössä. (Mykkänen & Böök 2017, 59–69.)

Huoltajien ja kasvattajien vuorovaikutuksen rakentaminen vaatii aikaa sekä panostusta ja siihen pitää kiinnittää huomiota aina lapsen tai uuden lapsiryhmän aloittaessa. Jotta yhteistyöstä olisi helpompaa, kasvattajan tulisi tuntea perheet. Kasvattaja voi sopia yhdessä huoltajien kanssa, millä keinoilla tai välineillä tiedonkulku halutaan toteuttaa. Nykyaikaiset sosiaalisen median eri kanavat sekä sähköposti eivät saa olla ainoat tavat. Myös niille, joilla ei ole näitä käytössä tulee olla mahdollisuus olla osallisina tiedottamisessa esimerkiksi paperisen tiedotteen kautta. (Cantell 2011, 256.) Kasvatusyhteistyö on varhaiskasvatustalokontekstissa luonteva, sillä kasvattajat usein keskustelevat lapseen liittyvistä asioista huoltajien kanssa päivittäin tuonti- ja hakutilanteissa. Kasvattajien tulisi olla samantasoisia huoltajien kanssa. Vuorovaikutuksen huoltajien kanssa tulisi olla avointa dialogia lapsen kasvatuksen, hyvinvoinnin sekä oppimisen turvaamiseksi. (Cantell 2011, 286–287.)

Hakyemez-Paulin, Pihlajan ja Silvennoisen (2017) ovat tehneet tutkimuksen, jonka tulokset tukevat Cantellin näkemystä. Tutkimuksen tulokset osoittivat myös, että varhaiskasvatuksen kasvattajien kokemuksella ja koulutuksella on vaikutusta kasvattajan omaan näkemykseen huoltajien osallisuuden kokemuksesta. Hakyemez-Paul ym. toteavat, että kokemuksen lisäksi osallisuuden näkemykseen vaikuttaa kulttuuri sekä paikka, jossa työ tehdään. Tutkimuksessa suurin syy huoltajien osallistumattomuuteen oli ajan puute. (Hakyemez-Paul, Pihlaja & Silvennoinen 2017, 76–99.)

3.5 Dialogisuus ja pedagoginen dokumentointi osana huoltajien osallisuuden kokemuksen vahvistamista

Kekkonen, Lehti ja Tirkkonen (2017) yhdistivät dialogisuuden varhaiskasvatuksessa kasvattajan ja lapsen lisäksi kasvattajan ja huoltajan välille. Huoltajien ja kasvattajien välinen dialogisuus näkyy vastavuoroisessa vuoropuhelussa sekä kasvatusyhteistyöhön sitoutumisessa. Luottamuksen rakentaminen tukee kasvatusyhteistyötä, tasa-arvoista vuorovaikutusta sekä keskinäistä kunnioitusta. Kasvatusyhteistyö sitoo huoltajat ja kasvattajat yhteistyöhön tapaamisissa, keskusteluissa sekä päivittäisissä kuulumisten vaihtamisessa koskien lapsen päivää sekä kokemuksia. Yhdessä toteutettujen päivittäisten keskusteluiden lisäksi järjestetyt tapahtumat esimerkiksi huoltajienillat, teemaviikot ja tempaukset voivat lisätä huoltajien osallisuutta lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Vaikka halutaan lisätä tai mahdollistaa huoltajien osallisuus, tulee kuitenkin ottaa huomioon, ettei sitä korosteta liikaa huoltajille tai vaadita liikaa huoltajilta. Kasvatusyhteistyössä tulee huomioida perheiden moninaisuus, lapsen tarpeet sekä huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Dialogin sekä kasvatusyhteistyön molemmin puolisen ymmärtämisen sekä niiden takaamiseksi tarvittaessa tulee käyttää tulkia apuna. Kasvattajalla on vastuu huolehtia, että huoltaja kokee tulleensa kuuluksi sekä hänelle tulee kokemus osallisuudesta. Vaikeuksien tai huolien puheeksi ottaminen vaatii keskinäistä luottamusta. Dialoginen kasvatusyhteistyö on

kohtaamisen ja läsnäolon taito. (Kekkonen, Lehti ja Tirkkonen 2017; Reunamo 2007.)

Rintakorpi ja Vihmari-Hentonen (2017) pohtivat eri elämänpiirien yhdistymistä pedagogisen dokumentoinnin kautta. He kokevat pedagogisen dokumentoinnin olevan tärkeää sekä lasten että huoltajien osallisuuden kokemuksen lisääntymisen kannalta. Monipuolisen ja yhteistyönä toteutetun dokumentoinnin avulla voidaan yhdessä huoltajien kanssa rakentaa lapsen arkea, jossa huoltajat ovat vahvasti osallisina. Lisäksi samalla huoltajien arvostus varhaiskasvatusta kohtaan lisääntyy. (Rintakorpi ja Vihmari-Hentonen 2017, 66.)

4 VARHAISKASVATUKSEN KATSOMUSKASVATUS

4.1 Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen tarkoituksena on tutustua yhdessä lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin, katsomuksiin sekä uskonottomuuteen. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ymmärrystä ja kunnioitusta toisia kulttuureja ja katsomuksia kohtaan sekä sitä kautta edistää lapsen identiteetin kehittymistä. Tarkoituksena on myös tutustua niihin liittyviin perinteisiin esimerkiksi vuodenvaihtamisen mukaisesti juhlien, tapahtumien, päivittäisten tilanteiden kuten pukeutumisen tai ruokailun kautta. Katsomuskasvatus vaatii yhteistyötä huoltajien kanssa ja heidän asiantuntemustaan omasta kulttuuriperinnöstä, jotta jokaisen perheen tausta, katsomus ja arvot kuullaan ja niitä kunnioitetaan tasavertaisesti. Katsomuskasvatuksen avulla lapset hahmottavat kasvuympäristönsä moninaisuutta, menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. (Helenius & Lumme-lahti 2018; Kallioniemi 2008; Opetushallitus 2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on oppimisen alue ”minä ja meidän yhteisömme”, jossa määritellään lasten kulttuurisen osaamiseen, vuorovaikutukseen, ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvien osaamisten tukeminen. Oppimisen alueelta nousee esiin eettisen ajattelutaidon kehittyminen ja tukeminen sekä lasten eri tilanteissa esiintyvien eettisten kysymysten pohtiminen. Katsomuskasvatus antaa lapselle mahdollisuuden tutustua omaan ja varhaiskasvatuksen lapsiryhmässä läsnä olevien uskontojen sekä katsomusten tapoihin ja käytäntöihin lapsen ikätaso huomioiden. (Opetushallitus 2018, 20–33.)

Uskontoihin ja katsomuksiin liittyvät kysymykset tulevat kasvattajille usein lapselta spontaanin kanssakäymisen aikana. Käsitteet katsomuskasvatuksen merkityksestä ja tehtävästä vaihtelevat kasvattajien keskuudessa. Katsomuskasvatuksen toteuttaminen on yhteiskunnan monikulttuuristumisen myötä noussut tärkeäksi osaksi lapsen kehittymistä. (Helenius & Lummelahti 2018; Kallioniemi 2008.) Monikulttuurisuuden sijaan puhutaan usein moninaisuuden käsitteestä ja tämän katsotaan pelkän uskonnon sijaan tarkastelevan perheiden monimuotoisuutta. Uskonnoista ja katsomuksista puhuttaessa nimetään usein muutama valtauskonto ja lopuista käytetään käsitettä muut uskonnot ja katsomukset. Tämä asettaa uskontoja ja katsomuksia eri asemaan, jolloin on ensisijaisia ja toissijaisia uskontoja sekä katsomuksia. (Urbaani, Hyvärinen, Lemettinen & Hirvonen 2020, 12.)

Kaikkien näkemykset ovat yhtä arvokkaita, siksi uskonnoista sekä katsomuksista tulee puhua kuten muistakin varhaiskasvatuksessa esille nousevista asioista. Nämä keskustelut tulee käydä lapselle ymmärrettävällä tavalla. Kaikissa katsomuskasvatukseen liittyvissä asioissa otetaan huomioon myös huoltajien mielipide. Usein kasvattajien omat mielipiteet katsomuskasvatuksesta saa kasvattajat unohtamaan, että huoltajille pitäisi kertoa avoimesti, ettei uskonnoista puhuminen ole uskonnon harjoittamista vaan tavoitteena on kasvattaa lapsi ymmärtämään erilaisuutta. (Heikkinen 2016.) Varhaiskasvatus on aina uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja poliittisesti sitoutumatonta (Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katso-

muskasvatuksen ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nousee esille monia lasten tarvitsevia sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja. Yksi niistä on monilukutaito. Monilukutaito on kulttuuristen ja ympäröivän maailman ymmärtämisen takia perustaito, jossa osana on tieto- ja viestintäteknologian osaaminen. Varhaiskasvatuksessa kulttuurinen moninaisuus tulee nähdä voimavarana. Tieto- ja viestintäteknologiaa voidaan hyödyntää katsomuskasvatuksessa monella tavalla. Varhaiskasvatuksessa tulee arvostaa ja hyödyntää suomalaisen kulttuurin ja kansankielen lisäksi myös yhteisön sekä ympäristön tuomia kulttuuri, kieli sekä katsomuksellisia monimuotoisuuksia. Oppimisympäristöt suunnitellaan ja rakennetaan lasten kanssa siten, että ne tukevat lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua. Lisäksi monipuoliset oppimisympäristöt ohjaavat lasta leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokeilemiseen. Oppimisympäristöiksi tulee ajatella varhaiskasvatuksen tilojen lisäksi sen ympärillä olevat rakennetut ympäristöt, leikkipuistot ja luontoalueet. Lähiympäristön kanssa yhteistyön toteuttaminen tuo lapsille lisää uusia oppimisympäristöjä kuten kirjastot, museot, kulttuuriperintökohteet, teatterit, huoltajien työpaikat sekä kirkot tai moskeijat. (Opetushallitus 2018, 26–33.)

Katsomuskasvatus vaatii kasvattajilta sensitiivisyyttä, avoimuutta sekä arvostavaa suhtautumista eri taustoista tulevia perheitä kohtaan. Lapsiryhmän katsomuksia, uskontoja ja perinteitä lähestyttäessä on tärkeää hyödyntää asiantuntemusta, jota saadaan ryhmässä läsnä olevien lasten perheiltä. Perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä ovat dialogi ja luottamus tärkeässä roolissa. Katsomuskasvatuksessa lasten kanssa pohditaan muun muassa elämänkysymyksiä myönteisessä ja arvostavassa hengessä. Lasten kanssa käytyjen keskusteluiden sisällöt kerrotaan aina huoltajille. Myös lasten yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää, että eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavilla lapsilla on mahdollisuus tutustua varhaiskasvatuksessa suomalaiseen kulttuuriin ja juhlaperinteisiin. Yhdenvertai-

suuden toteutumiseksi on tehtävä yhteistyötä eri kieli- ja kulttuuriryhmien asiantuntijoiden sekä erityisesti huoltajien kanssa. (Opetushallitus 2018; Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2019.)

4.2 Katsomuskasvatuksen järjestämistä määrittävät asiakirjat

Katsomuskasvatuksen järjestämiseen ja toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa on luotu erilaisia velvoittavia asiakirjoja sekä yleisiä ohjeistuksia. Näiden sisältöjä velvoittavat Suomen perustuslaki. Suomen perustuslain tarkoituksena on edistää oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta sekä siinä määritellään uskonnonvapaudesta. Suomen perustuslaissa (L 731/1999) määritetään, että lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti sekä yksilöllisesti. Lapsella on oikeus vaikuttaa omiin asioihin kehitystasonsa mukaan. Laki antaa jokaiselle vapauden omaan uskontoon tai vapauden olla kuulumatta mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Suomen perustuslaki säätelee myös kansalaisen oikeutta omaan kieleen ja kulttuuriin. (L 731/1999.)

Opetushallitus on laatinut ohjeet varhaiskasvatuksessa järjestettäviä uskonnollisia tilaisuuksia sekä uskonnollisuutta sisältävien juhlien järjestämisestä. Suomen perustuslaki (L731/1999) sekä Varhaiskasvatustilaisuuksilaki (L540/2018) säätelevät tällaisten tilaisuuksien ja toimitusten järjestämistä. Opetushallituksen ohjeet perustuvat näiden lakien lisäksi lainvalmisteluasiakirjoihin, laillisuusvalvojen sekä Opetushallituksen kannanottoihin. Ohjeistus kertoo, miten tulee toimia ja mitä tilaisuuden järjestäjien tulee ottaa huomioon, jos uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia halutaan järjestää varhaiskasvatuksessa. Opetushallituksen ohjeistus, ohjaa järjestämään uskonnolliset tilaisuudet tai toimitukset erillään muusta toiminnasta. Niistä tulee kertoa huoltajille riittävän ajoissa sekä järjestää vaihtoehtoista toimintaa tilaisuuteen osallistumattomille. (Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katsomuskasvatus ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatus katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa.)

Huoltajilla tulee olla vapaus valita lapsensa osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin. Mikäli lapsi ei osallistu tilaisuuteen, tulee poistumisen juhlatilasta olla hienotunteista. Osallistumatta jättäminen ei saa leimata lasta tai vaarantaa lapsen turvallisuutta. Opetushallituksen ohjeissa ei suositella tai kielletä tilaisuuksien järjestämistä. Jokainen kunta ja varhaiskasvatuksen järjestäjä saa itse päättää järjestämisestä. Esimerkiksi luterilaiseen perinteeseen kuuluvien joulu- ja pääsiäiskirkkojen järjestäminen on edelleen sallittua ja lapset voivat osallistua niihin huoltajiensa luvalla. Mikäli lapsi ei osallistu hengelliseen tilaisuuteen, lapselle tulee järjestää jotakin muuta yhtä tärkeää toimintaa. (Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katsomuskasvatus ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatus katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa; Poranen 2017.) Katsomuskasvatuksen toteuttajan tulisi muistaa, että varhaiskasvatuksessa järjestettävissä perinteisissä juhlissa saa olla viittauksia uskontoon. Tämän ei katsota olevan vielä uskonnon harjoittamista. Tämä olisi tärkeä tuoda esille myös huoltajille. (Vantaan ev.lut. seurakunnat kaupungin varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen yhteistyökumppanina, Käsikirja seurakuntien työntekijöille).

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ JA YHTEISTYÖTAHOT

5.1 Tutkimusympäristö ja sen väestö

Tutkimus toteutettiin Länsi-Vantaalla Myyrmäen suuralueella. Vantaa kuuluu pääkaupunkiseutuun ja on Suomen neljänneksi suurin kaupunki. Vantaa jakautuu seitsemään suuralueeseen ja niistä yksi suurimpia on Myyrmäki. Myyrmäestä ennustetaan tulevan yksi Vantaan avainalueista. Tämä lisää alueelle muuttavien perheiden määrää. Myyrmäen alueelta löytyy lähes 40 päiväkotia, avoimia päiväkotejakin on kolme (3) sekä asukaspuisto. (Vantaa. Asuminen ja Ympäristö.

Kaavoitus ja maankäyttö. Suuralueet ja kaupunginosat; Vantaa. Asuminen ja Ympäristö. Kaavoitus ja maankäyttö. Suuralueet ja kaupunginosat. Myyrmäki; Vantaa. Hallinto ja talous. Tietoa vantaasta. Tilastot ja tutkimukset. Väestö ja ennuste.)

Vantaan väestöstä jakautuu suomenkielisiin (78,7 %), ruotsinkielisiin (2,4 %) sekä vieraskielisiin (18,9 %). Myyrmäen väestöllä on jopa 94 erilaista vieraskieltä. Väestöstä vieraskielisistä suurin osa kuuluu 30–44 vuotiaisiin tai alle 6-vuotiaisiin. Myyrmäessä vieraskielisten osuus on suurinta alle 6-vuotiaiden ryhmässä. Tämä osaltaan näkyy varhaiskasvatuksen monikielisyysnä ja monikulttuurisuutena. Viron kieli on pitkään ollut yleisimpiä kieliä Vantaalla mutta viime vuosina venäjän kielestä on tullut yleisempi. Monikielinen ja kulttuurinen väestö tuo omat haasteensa alueen palveluiden tuottamiselle ja kehittämiselle. Monikieliset varhaiskasvatus ja opetusryhmät ovat tulleet jäädäkseen Vantaalle. Varhaiskasvatuksen vieraskielisten osuus kasvaa vuosittain maahanmuuttoliikenteen myötä. (Vantaa. Hallinto ja talous. Tietoa Vantaasta. Tilastot ja tutkimukset. Väestö ja ennuste. Vantaan väestö 2019/2020, 8–17.)

5.2 Työelämäkumppanina Vantaan kaupunki

Vantaan näkemys varhaiskasvatuksen tehtävästä on määritelty lauseella ”*Iloiset, oppivat ja osallistuvat lapset kasvavat kestävään tulevaisuuteen*”. Tämän on tarkoitus olla innoittajana ja merkityksen antajana yhteiselle tärkeälle työlle. Vantaan kaupungin arvot ovat avoimuus, rohkeus, vastuullisuus sekä yhteisöllisyys. Avoimuudella tavoitellaan muun muassa osallisuuden vahvistumista sekä erilaisia näkemyksiä arvostavan dialogin kautta. Yhteisöllisyyden tavoite on sitouttaa yhteisiin tavoitteisiin ja tukea yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamisen kautta. Yhteisöllisyys on yhdessä, toinen toisia arvostaen toimimista. Vantaalla kannustetaan rohkeasti kokeilemaan toimintatapoja. Vastuullisuuteen kuuluu muun muassa ammatillisen osaamisen kehittäminen. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 25.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman (2019) taustalla on Opetushallituksen laatimat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018). Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma sisältää valtakunnalliset perusteet sekä Vantaalla paikallisesti sovitut varhaiskasvatuksen painotukset. Jokainen toimintayksikkö suunnittelee oman toiminnan vuosittaisen sisällön Vantaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteella. Toimintayksikön vastuulla on, että huoltajat ovat tietoisia varhaiskasvatussuunnitelman ja toimintasuunnitelman sisällöstä. Huoltajien osallisuutta tuetaan muun muassa tarjoamalla mahdollisuutta osallistua toiminnan suunnitteluun sekä arviointiin ainakin kaksi kertaa vuodessa. Vantaalla huoltajien tasa-arvoinen osallisuus on erityisen tarkastelun kohteena. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 9–10.)

Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma (2019) korostaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön alkavan ensimmäisellä tapaamisella. Lapsen aloittaessa kunnan varhaiskasvatuksessa, pidetään aloituskeskustelu kasvattajan ja huoltajien kesken. Toimivaan yhteistyöhön sisältyy perheiden erilaisuus sekä kieli- ja kulttuuritaustan huomioiminen. Perheiden kanssa viestintä on avointa, arvostavaa sekä luottamuksellista. Yhteistyö perheiden kanssa tähtää yhteiseen ymmärrykseen lapsen parhaasta. Huoltajien tilaisuuksia järjestetään, jotta voidaan rakentaa hyvää yhteistyötä sekä tuoda huoltajille tietoa toiminnasta ja arjen käytännöistä. Huoltajat saavat tilaisuuksissa myös ideoita arjen toiminnan suunnitteluun sekä arviointiin. Huoltajilta saatu palaute sekä asiakaskyselyiden tulokset antavat pohjaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön arvioinnille. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 49.)

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi Vantaan varhaiskasvatuksella on useita lähialueen yhteistyökumppaneita. Näitä ovat muun muassa seurakunta ja muut uskonnolliset yhteisöt, kirjastot, museot sekä sosiaali- ja terveystalveluiden eri toiminnot. Esimerkiksi seurakuntien työntekijät voivat olla tarvittaessa tukena suru- tai kriisitilanteissa. (Vantaan seurakunnat. Info ja asiointi. Yhteistyökumppaneille. Kasvatussyhteistyö. Kumppanuuden korit; Vantaan seurakunnat. Info ja asiointi. Yhteistyökumppaneille. Kasvatussyhteistyö. Yhteistyökumppanina päiväkodit. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus. Seurakunta yhteistyökumppanina.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa Vantaan varhaiskasvatyüksiköille selvitys huoltajien kokemasta osallisuudesta katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tutkimus oli luonteeltaan laadullinen ja se toteutettiin lasten huoltajille Webropol-verkkokyselynä varhaiskasvatyüksikössä Myyrmäen suuralueella. Tutkimuksesta saatua tietoa voidaan hyödyntää niin arjen työn suunnitteluun, toteutukseen kuin huoltajien osallisuuden tunteen vahvistamiseen. Tutkimusaineisto kerättiin verkkokyselynä huoltajilta. Tutkimuskysymyksemme olivat seuraavat.

- ❖ Millaisia osallisuuden kokemuksia huoltajilla on katsomuskasvatuksen suunnitteluun?
- ❖ Millaisia osallisuuden kokemuksia huoltajilla on katsomuskasvatuksen toteutukseen?
- ❖ Miten huoltajien mielestä heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen voitaisiin lisätä?

6.2 Aineiston keruu

Tutkimuksessamme käytettiin aineistonkeruun menetelmänä kyselyä. Kysely on yksi laadullista tutkimusta tehtäessä käytettävä yleinen aineistonkeruun menetelmä. Jos halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla, on järkevää kysyä sitä häneltä itseltään. Tuomen ja Sarajärven (2006) mukaan kysely ja haastattelu menetelmät ovat saaneet osakseen kritiikkiä mutta ne ovat ratkaistavissa muun muassa haastattelijoiden koulutuksella sekä kokemuksella. Tuomi ja Sarajärvi (2006) nostavat esiin myös nykykulttuurin ihanteen yksilöllisyydestä. Yksilönkin tuottamaan tietoon tulee suhtautua kriittisesti. Yksilöitä tulee kuunnella, vaikka välttämättä emme saa tietää varmaa totuutta. Kyselyn haasteiksi voivat nousta vastaajan luku- tai kirjoitustaidon puutteet tai halukkuus

vastata kyselyyn. Kyselyn hyviä puolia ovat muun muassa ajan ja rahan säästö. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 73—76.)

Tutkimuksemme aineisto kerättiin nimettömästi. Sähköinen kyselylinkki valikoitui käytettäväksi sen ekologisuuden ja helppokäyttöisyytensä vuoksi. Webropol on verkossa oleva kyselysovellus eikä sen käyttäminen vaadi asentamista tai järjestelmän kirjautumista salasanalla. Sovelluksen avulla voidaan suunnitella, toteuttaa sekä kerätä tietoa. Sovelluksen käyttäminen on yksinkertaista eikä vaadi tietoteknisiä taitoja vastaajilta. Sovelluksen avulla kerätyt aineistot ovat mahdollista myös siirtää muihin tietojärjestelmiin. (Sintonen 2003, 36.) Kyselyn linkki lähetettiin sähköpostilla Vantaan Läntisen alueen varhaiskasvatuspäällikkö Teea Markkulalle. Varhaiskasvatuspäällikkö toimitti sen sisäisen viestinnän kautta jokaiselle tutkimusalueen varhaiskasvatusyksikön johtajalle. Jokainen varhaiskasvatusyksikkö jatoi kyselylinkkiä perheille oman keskenään sopimansa viestintäkanavan kautta. Osa käytti tekstiviestiä, osa sosiaalisen median eri alustoja. Myyrmäen suuralue valikoitui tutkimusalueeksi väestön kulttuurisen monimuotoisuutensa vuoksi.

Sintosen (2003) mukaan kyselylomakkeella voidaan kysyä kolmenlaisia kysymyksiä, avoimia, suljettuja tai sekamuotoisia. Avoimella kysymyksellä tarkoitetaan sellaista kysymystä, johon ei ole annettu vastausvaihtoehtoja. Vastaajan tulee se itse omin sanoin kirjoittaa. Tämä kysymystapa antaa vastauksen mielipiteisiin, tietämiseen sekä muistamiseen liittyen. Toisaalta avoimet kysymykset voivat olla ongelmallisia niiden runsaan tiedon sisältämisen ja sen analysoinnin kannalta. Suljetulla kysymyksellä tarkoitetaan monivalintakysymystä, jossa vastaukset ovat ennalta määritellyt ja ne pakottavat valitsemaan annetuista vaihtoehdoista. Sekamuotoisella kysymyksellä tarkoitetaan sekä avoimen vastaustilan että suljettujen kysymysten vaihtoehtojen lisäksi viimeisenä vaihtoehtona muu, mikä kysymyksen esittämistä. Tämä vaihtoehto ei aiheuta koko kysymyksen epäonnistumista. (Sintonen 2003, 29–30.)

Kyselylomakkeen kysymykset jaottelimme neljään kategoriaan. Ensimmäinen kategoria (Kysymykset 1–4) käsittelivät vastaajan taustaa varhaiskasvatuksen piirissä sekä huoltajien mielipiteen uskonnon, katsomuksen tai uskonnottomuuden huomioimisen tärkeydestä varhaiskasvatuksessa. Toinen kategoria (Kysymykset 5 ja 6) käsitteli huoltajien osallisuuden kokemusta katsomuskasvatuksen suunnittelussa varhaiskasvatuksessa. Kolmas kategoria (kysymykset 7 ja 8) käsitteli huoltajien osallisuuden kokemusta katsomuskasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Viimeisessä kategoriassa (Kysymykset 9–12) kysyttiin huoltajilta lisätietoja osallisuuden kokemukseen katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Näissä kysymyksissä huoltajat saivat tilaisuuden kertoa, miten haluavat saada tai antaa tietoa ja ideoita katsomuskasvatukseen liittyen.

Kyselylomakkeen toimivuus testattiin koevastaajilla ennen huoltajille lähettämistä. Sintonen (2003, 33) korostaa kyselyn testaamisen tärkeyttä. Testaus tehtiin, jotta saimme selville ymmärtävätkö kyselyn vastaajat annetut kysymykset. Onko kysymysten määrä oikea sekä ovatko vastausvaihtoehdot sopivia, mielekkäitä, tyhjentäviä tai poissulkevia ja ettei kyselystä puutu jokin oleellinen kysymys. Toisaalta oli myös tarpeen tarkistaa, että kyselyn eri osuudet toimivat, esimerkiksi monivalintamahdollisuus (Sintonen 2003, 33). Testauksen jälkeen virallinen kysely lähetettiin Läntisen alueen varhaiskasvatuspäälliköille lokakuussa 2020. Lähetys tapahtui noin viikkoa ennen kyselyn avautumista huoltajille. Tämä mahdollisti varhaiskasvatuspäällikön tutustumisen kyselyyn etukäteen sekä tuomaan esille mahdolliset muokkauksia vaativat kohdat. Muokkauksille ei nähty tarvetta. Vastausaika oli ensin kaksi viikkoa, mutta sitä jatkettiin vielä kahdella viikolla vähäisen vastaus määrän vuoksi.

6.3 Aineisto ja sen analyysi

Kyselyn laadinnassa huomioitiin yleinen tietosuojasetus eli GDPR (General Data Protection Regulation). Sen tarkoitus on suojata henkilötietoja (Tietosuojatietoa). Usein kysyttyä. EU:n tietosuojasetus). Kyselyssä ei kerätty mitään henkilötietoja tai muuta tietoa, millä yksittäinen henkilö voitaisiin tunnistaa (Euroopan komissio. Lainsäädäntö. Lainsäädäntö aloittain. Tietosuojatietoa. Reform. Mitkä tiedot

ovat henkilötietoja?). Henkilötietojen suojassa pysyminen, on jokaisen ihmisen perusoikeus. Henkilötietojen käsittelyä ohjaa myös Euroopan parlamentin ja neuvoston laatima tietosuojasetus (A 2016/679). Maailma kehittyy ja siksi tietosuojan ylläpitäminen tarvitsee entistä vahvemmat ja selkeämmät ohjeet. (A 2016/679.) Tietosuojalaki (L 1050/2015) on laadittu selkeyttämään sekä täydentämään tätä asetusta (L1050/2015). Kyselyn laadinnassa, aineiston keruussa ja analyysissä noudatettiin hyviä tieteellisiä käytänteitä sekä huomioitiin eettisyys. Kaiken aineiston tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa toimittiin rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti. (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2009, 23–24.)

Kyselyistä saatu aineisto käytiin läpi ja tarkistettiin kyselylomakkeiden käytettävyyttä. Vastausten hylkäämisen syinä olisi voinut olla esimerkiksi epäasiallisuudet tai se, että lomake olisi ollut tyhjä. Kyselylomakkeeseen vastaamista muistuteltiin, jotta vastauksia saatiin mahdollisimman paljon. Kyselyistä saatu aineisto kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaa eli litteroitiin. Aineiston analyysi aloitettiin kyselyn sulkeuduttua. Analyysi saattaa tarvita joskus myös sitä, että jo käsiteltyä materiaalia tarkastellaan myöhemmässä vaiheessa uudelleen (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2009, 221–224.)

Aineistoa analysoidaan selittäen eli tuotetaan tilastoja ja päätelmiä niistä. Tutkimusmateriaali tarvitsee myös ymmärrykseen liittyvää lähestymistä, jolloin sitä tarkastellaan laadullisesti ja päätelmiä niiden pohjalta luoden. Yleisesti analyysitavan valintaan vaikuttaa se, mikä analyysitapa antaa parhaimman vastauksen tutkimuksen kohteena olevaan ongelmaan. (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2009, 221–224.) Pelkkä aineiston analyysi ei vielä riitä, vaan niiden pohjalta tulee tehdä johtopäätökset siitä, mitkä ovat tärkeimmät vastaukset tutkimuksen ongelmiin (Hirsjärvi, Remes & Saajavaara 2009, 230). Tutkimuksessa käytettiin analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä, joka on neutraali tapa analysoida kyselylomakkeen vastauksia. Analyysissä käydään läpi tekstejä ja järjestellään niitä lopputarkastelua sekä teemoittelua varten. Analyysitapa pyrkii antamaan selkeitä vastauksia tutkimuksen alla oleviin aiheisiin. (Tuomi & Sarajärvi 1998, 105–106.)

Kyselyyn tuli vastauksia yhteensä 32 huoltajalta. Vaikka vastauksia saatiin vähäisesti tavoitteeseen nähden, oli jokainen vastaus tärkeä. Yksittäinen vastaus voi tuoda ideoita ja ajatuksia huoltajien osallisuuden lisäämiseen tai katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Kyselyn päätyttyä vastaukset käytiin läpi, jolloin tarkastettiin vastausten käytettävyys. Kaikki vastaukset olivat käyttökelpoisia, mukana ei ollut asiattomuuksia eikä tyhjiä lomakkeita. Tämän jälkeen vastaukset litteroitiin. Litteroituja sivuja kertyi 14 kappaletta. Aineisto litteroitiin sana tarkasti. Tutkimus pyrki selittämään ja avaamaan vastauksia, joten mikäli ne olisi muutettu muuhun muotoon olisi asia sisältö voinut muuttua. Kyselystä saatua aineistoa käytiin läpi huolellisesti ja sitä tarkasteltiin useaan kertaan.

Vastaukset käytiin läpi ja teemoiteltiin tutkimuskysymysten alle sen mukaan, mihin ne vastasivat. Osa kysymyksistä, joissa oli valmiit vastausvaihtoehdot, käsiteltiin määrällisesti. Analyysin lopuksi, koottiin ajatuksia siitä, mitkä asiat tukevat tai estävät huoltajien osallisuuden kokemusta katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Kyselystä saaduista vastauksista saatiin tietoa, miten huoltajien mielestä osallisuuden kokemusta voitaisiin edistää ja vahvistaa. Vastajat koodattiin tulosten esittelyä varten. Koodina käytettiin kirjainta V eli vastaaja ja numero osoitti vastausjärjestyksen. Esimerkiksi ensimmäisen vastaajan koodi oli V1.

7 TULOKSET

7.1 Vastaajien taustoitus

Kyselyn alussa selvitettiin taustatietoja vastaajista ja heidän perheestänsä. Vastaajien taustatietoja käsiteltiin kysymyksissä 1–4. Kysymyksien tarkoituksena oli kerätä tietoa vastaajien varhaiskasvatuksen asiakkuuden kestosta, perheiden katsomuksellisesta taustasta, toiveiden huomioimisesta ja katsomuskasvatuksen merkityksestä huoltajille. Ensimmäisessä kysymyksessä huoltajilta kysyttiin perheen varhaiskasvatuksen asiakkuuden kestosta. Vastaajista kaksi (2) kertoi olleensa varhaiskasvatuksen asiakkaina vasta alle kolme kuukautta ja vastaajista

seitsemän (7), kertoi olleensa asiakkaana alle puoli vuotta. Suurin osa, yhteensä 17 vastaajaa oli olleet varhaiskasvatuksen asiakkaina yhdestä kolmeen vuotta. Vain kuusi (6) vastaajista olivat olleet mukana varhaiskasvatuksen toiminnassa neljä vuotta tai pidempään.

Toisessa kysymyksessä kysyttiin, miten vastaajan perheen uskonto tai katsomuksellinen tausta ovat huomioitu varhaiskasvatuksessa. Vastaajista 13 kertoi että, keskustelu katsomuskasvatuksesta käydään pääasiallisesti varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen ja päivittämisen yhteydessä. Samassa yhteydessä huoltaja allekirjoittaa lupalapun lapsen osallistumisesta uskonnollisiin tilaisuuksiin, esimerkiksi joulu-, tai pääsiäiskirkkoon. Tätä lupaa käytetään, toimintakauden ajan ja se päivitetään vain kerran vuodessa, jos sitäkään.

Olisi hyvä, jos vasussa olisi eritelty onko kyse lapsen oman uskonnon tilaisuudesta vai muun uskonnon tilaisuudesta. Itse emme halua, että lapsemme osallistuisi muiden uskontojen järjestämään toimintaan. (V5).

Vasukeskustelussa todettu, ettei kasvatus ole tunnustuksellista mutta, kysytty lupa osallistua mm. Vuotuisjuhliin. (V8).

Vastaajista viisi (5) toi esille, ettei katsomuskasvatuksesta ole lainkaan keskusteltu heidän kanssaan. Vastaajista kuusi (6) oli sitä mieltä, että asiasta on keskusteltu ja heille sopii lapsen osallistuminen katsomuskasvatukselliseen toimintaan osana varhaiskasvatusta. Vastaajista yksi (1) ilmaisi uskonnon kuuluvan kotiin sekä vastaajista kaksi (2) vastasivat kysymykseen, mutta heidän vastauksensa ei antanut vastausta esitettyyn kysymykseen.

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin, miten tärkeänä vastaajat kokivat tutustumisen erilaisiin katsomuksiin ja uskontoihin varhaiskasvatuksessa. Vastaajista 17 pitivät eri uskontoihin tutustumista tärkeänä ja 13 vähän tärkeänä. Vain kaksi (2) koki, ettei varhaiskasvatuksen tehtävänä ole edistää näitä asioita ja sen kuuluvan koulun opetukseen yleissivistävänä opetuksena. Kysymyksessä neljä (4) vastaajat saivat tuoda kirjallisesti esille toiveitaan katsomuskasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Monissa vastauksissa kävi ilmi, etteivät huoltajat toivo

lapsensa tutustuva varhaiskasvatuksessa muuhun kuin omaan uskontoonsa tai tutustumista ei pidetty oleellisena osana varhaiskasvatusta.

Toivoisin ettei kasvatuksessa olisi tunnustuksellisia elementtejä. Monipuolisen maailmankatsomuksen, solidaarisuuden opettamisen ja erilaisuuden hyväksymisen pitää olla keskeisellä sijalla myös varhaiskasvatuksessa. (V8).

Haluaisin kyllä, että päiväkodissa kunnioitettaisiin suomalaista kulttuuria ja huomioitaisiin suomalaisia perinteitä. Lisäksi vähemmän osan lapsia poissulkevia retkiä. (V11).

Vastaukset, joissa ajateltiin katsomuskasvatus positiivisena asiana ja osaksi varhaiskasvatusta, haluttiin tutustuminen tuoda mukaan leikkien, laulujen, lorujen sekä juhlapyhien kautta. Joissakin vastauksissa pohdittiin, mitä katsomuskasvatus ja tutustuminen eri uskontoihin tarkoittaa konkreettisesti. Vastauksista kävi ilmi usean huoltajan pelko lapsen osallistumisesta tunnustukselliseen toimintaan.

7.2 Huoltajien osallisuus suunnittelussa

Kysymyksissä viisi (5) ja kuusi (6), kerättiin tietoa vastaajien osallisuudesta katsomuskasvatuksen suunnitteluun. Viidennessä kysymyksessä vastaajista 31 ei ollut kokenut päässeensä osallistumaan katsomuskasvatuksen suunnitteluun. Ainoastaan yksi (1) vastaajista kertoo päässeensä mukaan suunnitteluun. Vastaaja oli saanut kertoa henkilökunnalle mielipiteensä sekä päässyt osallistumaan toimintaan. Kysymyksessä kuusi (6) oli vastaajia 29 ja vastauksia oli annettu yhteensä 31. Vastauksista 24 toi esille, ettei heitä ole koskaan pyydetty osallistumaan suunnitteluun ja neljä (4) vastaajista eivät kokeneet lainkaan halua osallistua suunnitteluun. Vastaajista kolme (3) oli sitä mieltä, että heillä on tietoa mahdollisuudesta osallistua sekä tietoa, miten he voivat osallistua suunnitteluun. Nämä vastaajat luottavat kasvattajien ottavan perheen mielipiteet huomioon suunnittelussa.

7.3 Huoltajien osallisuus toteuttamisessa

Kysymyksissä seitsemän (7) ja kahdeksan (8) kerättiin tietoa huoltajien osallisuudesta katsomuskasvatuksen toteuttamiseen. Kysymykseen seitsemän (7) vastasi 32 henkilöä. Vastaajista 31 kertoi, etteivät ole osallistuneet katsomuskasvatuksen toteuttamiseen lainkaan. Yksi (1) vastaaja puolestaan kertoi osallistuneensa katsomuskasvatuksen toteutukseen, mutta ei tuonut esille millä tavoin on ollut mukana. Kysymyksessä kahdeksan (8) vastaajat saivat kertoa, millä tavalla heillä on ollut mahdollisuus osallistua katsomuskasvatuksen toteutukseen. Kyseessä oli monivalintakysymys. Vastauksia oli yhteensä 29. Vastaajista 25 kokivat, ettei heitä huoltajina ole pyydetty osallistumaan toteutukseen ja vastaajista neljä (4) kokivat, etteivät halua osallistua katsomuskasvatuksen toteutukseen.

7.4 Huoltajien osallisuuden lisääminen

Kysymyksessä yhdeksän (9) huoltajilta kysyttiin, olisivatko he valmiita kertomaan omasta uskonto- tai kulttuuritaustastaan. Vastaajia kysymykseen oli 32. Vastaajista 23 kertoi, ettei ole halukas kertomaan katsomuksestaan mutta yhdeksän (9) kertoi olevansa tästä mahdollisuudesta kiinnostunut. Kyselyssä pyydettiin myös perustelua valinnalle. Huoltajat ilmaisivat, etteivät ole kiinnostuneita kertomaan katsomuksestaan, sillä perhe on uskonnoton, huoltaja ei tykännyt esiintyä tai huoltaja ei koe sitä tarpeelliseksi. Muita kielteisen vastauksen perusteluita olivat muun muassa uskonnon henkilökohtaisuus, kristinuskon tunnettavuus, huoltaja ei koe pystyvän antamaan uutta tietoa tai huoltajalla ei ole erityistä kerrottavaa taustastaan.

Olla yhdenlaisena esimerkkinä, vastata kysymyksiin, kertoa neutraalisti. En pidä esiintymisestä, liian henkilökohtaista. (V24).

Vastaajien kommenttina oli myös se, että hän ei itse ole uskonnollinen tai ei tiedä toisen huoltajan kulttuurista tarpeeksi. Yksi kommentti oli, jokainen uskoon mitä haluaa. Ne, jotka kokivat asian myönteisenä ja olivat halukkaita kerto-

maan omasta katsomustaustastaan, kertoivat olevansa halukkaita olemaan esi-
merkkinä ja haluavansa puhua neutraalisti asioista sekä vastaamassa kysymyk-
siin. Omasta taustasta oltiin halukkaita kertomaan esimerkiksi valokuvien, musi-
kin ja tarinoiden kautta.

Kysymykset 10 ja 11 käsittelivät huoltajien tiedon saantia sekä ideoiden anta-
mista. Kysymys numero 10 kartoitti sitä, mitä kautta huoltajat haluaisivat saada
tietoa varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta katsomuskasvatuksellisesta toimin-
nasta. Vastaajia oli 32 ja kysymykseen oli mahdollista valita useita vastausvaiht-
toehtoja. Vastaajista 24 toivoi tietoa suoraan henkilökunnalta. Sähköpostilla tie-
toa toivottiin 19 vastauksessa. Kuukausikirjeen mukana tulevaa tietoa toivoi 13
vastaajaa ja kahdeksan (8) vastaajaa toivoi, tietoa huoltajien illan tai muun järjes-
tetyt toiminnan kautta. Sosiaalisen median erikanavien kautta tietoa haluaisi
saada seitsemän (7) vastaajaa. Vastaajista kolme (3) haluaisi saada tietoa jo
aloitus- tai vasukeskustelussa ja neljälle (4) vastaajalle riittäisi tieto ryhmän tai
varhaiskasvatuspaikan ilmoitustaululta. Yksikään vastaaja ei ollut valinnut vaiht-
toehtoa, en halua saada tietoa tai jokin muu.

Kysymys 11 oli monivalintakysymys. Kysymyksessä kartoitettiin huoltajien mieli-
pidettä huoltajien ideoiden antamiseen katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja to-
teutukseen liittyen. Vastaajia kysymyksessä oli 31 ja vastauksia annettiin yh-
teensä 43. Vastaajista 14 toivoi, että ideoita voisi kertoa keskusteluissa henkilö-
kunnan kanssa. Toiseksi eniten (10 vastaajaa) olivat valinneet vastaukseksi kau-
pungin sivuilla oleva linkki varhaiskasvatuksen kehittämistä ja palautetta varten.
En halua antaa ideoita oli kolmanneksi eniten valittu vaihtoehto ja yhteensä kah-
deksalle (8) vastaajalle mieluisin. Kerran toimintakaudessa, keväällä ja syksyllä,
tapahtuvassa tapaamisessa henkilökunnan kanssa, ideoita haluaisi antaa kuusi
(6) vastaajaa. Vastaajista viisi (5) haluaisi antaa ideoita lapulle kirjoittaen ja pa-
lauttaa sen palautelaatikkoon. Yksikään vastaaja ei valinnut vaihtoehtoa kertoa
mielipidettä Facebook tai Instagram-sivustojen kautta, eikä myöskään valinnut
vaihtoehtoa, jokin muu.

Kysymykseen numero 12 sai vastata vapaasti, siihen saatiin 15 vastausta. Kysymyksellä tavoiteltiin tietoa siitä, miten perheitä voitaisiin tukea osallistumaan enemmän toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Vastauksissa toivottiin muun muassa suoraa linkkiä, minne voisi antaa ideoita. Toiveena oli myös, että kasvattajat kysyisivät toiveita suoraan huoltajilta. Erilaiset kyselyt ja varsinkin keskustelut henkilökunnan kanssa nousivat esille useassa vastauksessa. Keskusteluille henkilökunnan kanssa toivottiin rauhallista hetkeä ja aikaa.

Henkilökunnan kysyminen, palauteväylän selkeä osoittaminen, sen huomioiminen, että kirkkoon kuulumattomillakin on perinteitä ja monenlaista hengellisyyttä. (V15).

Vastauksista kävi ilmi luottamus ammattilaisiin, kuitenkin oltiin tarvittaessa valmiita auttamaan. Yksi vastaajista toivoi tietoa siitä, minkälaista toiminta on nyt ja mitkä ovat sen tavoitteet. Varhaiskasvatuksen toimintaan ja sisältöön oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Vastauksista nousi esille arjen kiireet, joiden koettiin olevan esteenä toimintaan osallistumiselle. Yksi vastaaja koki, ettei mikään tue osallistumaan ja toinen vastaaja ei ollut tietoinen, että osallistuminen olisi mahdollista.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Kasvattajan katsomuskasvatukselliset haasteet

Katsomuskasvatus on viime vuosina nostattanut usein keskustelua sekä kasvattajien, huoltajien että median keskuudessa. Monilla median kanavilla on nostettu katsomuskasvatusta negatiivisesti esille. Katsomuskasvatusta on luonnehdittu uskonnon harjoittamiseksi sekä keskittymiseksi vain evankelisluterilaiseen oppiin (Heikkinen 2016.) Katsomuskasvatuksen toteuttaminen on heikosti tiedostettua jopa kasvattajien keskuudessa. Moni kasvattaja ei uskalla toteuttaa katsomuskasvatusta lainkaan. Pelon taustalla voi olla monia eri tekijöitä. Usein huoltajilta kysytään lapsen osallistumisesta evankelisluterilaiseen toimintaan mutta muiden

uskontojen tilaisuudet sivuutetaan. Osa syy sivuuttamiseen on tiedon puute muiden uskonnollisten yhteisöiden olemassaolosta sekä välinpitämättömyys. Lisäksi uskonnolliset yhteisöt eivät lähetä suoraa viestiä toiminnastaan ja tapahtumistaan varhaiskasvatuksen toimijoille. Toisin kuin evankelisluterilainen seurakunta, joka kutsuu varhaiskasvatuksen lapset mukaan toimintaan ja tapahtumiin suoraan perheille ja varhaiskasvatussyksiköihin viestimällä.

Kasvattajien tiedon puutteen ja pelon ovat havainneet myös Monikatsomukselliset oppimisen tilat varhaiskasvatuksessa hankkeen tekijät. Hankkeessa on tutkittu katsomuskasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa. Hankkeessa ovat mukana Helsingin, Oulun ja Itä-Suomen yliopistot. Hankkeen tavoitteena on yhdessä kolmen erityyppisen tutkimustapauksen kautta selvittää monikatsomuksellisen katsomuskasvatuksen pedagogiikan rakentumisen keskeisiä osatekijöitä. Hankkeessa verkkosivuilla todetaan, että katsomukset varhaiskasvatuksessa ovat jääneet teoreettisesti ja pedagogisesti pelkästään alueiksi. Näitä alueita on Suomessa kehitetty toistaiseksi vain vähän. Hankkeessa määritellään suurimmaksi haasteeksi varhaiskasvatuksen henkilöstön puutteellinen tieto ja taito sisäistää katsomuskasvatus varhaiskasvatuksen tehtäväksi. Vaikka se on määritelty varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tausta; Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tavoite; Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tutkimusvisio.)

Johtopäätöksenä voidaan todeta kasvattajina työskentelevien ammattilaisten tarvitsevan lisää tietoa ja taitoja katsomuskasvatuksen toteuttamiseen sekä huoltajien osallisuuden kokemuksen lisäämiseksi. Kasvattajat kaipaavat rohkeutta ottaa huoltajat mukaan toiminnan suunnitteluun toteutuksen lisäksi sekä sitä kautta lisätä huoltajien osallisuuden kokemusta. Lisäksi huoltajille tulisi osoittaa selkeä idea- ja palauteväylä. Näiden väylien käyttäminen tulisi olla mahdollista joko suoraan omalla nimellä, nimimerkillä tai anonyymisti. Pääsääntöisesti huoltajat haluavat antaa ideoita tai kuulla varhaiskasvatuksen toiminnasta suoraan kasvattajilta. Yksikään huoltajista ei halua jäädä tiedonsaannin ulkopuolelle. Kasvattajien tulee siis ottaa huoltajien tiedonhalu huomioon ja jakaa tietoa sekä katsomuskasvatuksen suunnittelusta ja toteutuksesta kuin ylipäätään sen sisällöstä. Unohta-

matta muun varhaiskasvatuksen sisällön jakamista. Vaikka katsomuskasvatuksen sisällöt sekä huoltajien osallisuuden kokemus ovat usein jääneet vähäisiksi, suurin osa huoltajista luottaa kasvattajien ammattitaitoon.

8.2 Huoltajien kokemuksia osallisuudesta

Varhaiskasvatuksen perusteet (2018), Kallioniemi (2008) sekä Helenius & Lumelahti (2018) korostavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden oppimisen aluetta ”minä ja meidän yhteisömme”. Tämän oppimisen alueen tulisi ohjata kasvattajien toimintaa sekä varhaiskasvatuksen sisältöä. Oppimisen alueen keskiössä on lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset, joiden esille tuomisessa kasvattajat ovat vastuussa sekä todellisen tiedon tuojia ovat lasten huoltajat. Vuorenmaa (2016) nostaakin esille huoltajien osallisuuden määrittelyssä heidän asiantuntijuutensa omaa lastaan sekä perheen uskontoa tai katsomusta kohtaan. Tutkimuksemme tulokset antavat hyvää tietoa huoltajien osallisuuden kokemuksesta varhaiskasvatukseen liittymään. Tutkimustulosten mukaan huoltajat eivät pääsääntöisesti ole kokeneet osallisuutta. Tulokset tukevat sitä, ettei osallisuutta voida määritellä tai arvioida toisen puolesta, vaan se on henkilökohtainen kokemus. Haapanen (2018) korostaa, että osallisuuden toteutumisesta ei voida puhua, jos henkilö ei koe tulleen kuulluksi tai kuulluksi tulemisella ei ole ollut merkitystä.

Tutkimukseemme osallistuneet huoltajat toivat kyselyn vastauksissaan esille, että he pitävät katsomuskasvatuksellista toimintaa tärkeänä ja haluavat lastensa kasvavan muita kunnioittaviksi ja ymmärtäviksi. Uskonto miellettiin huoltajien keskuudessa yksityisasiaksi, eivätkä useimmat huoltajat ole valmiita kertomaan perheensä uskonnosta tai katsomuksesta yhteisissä juhlissa mutta voisivat antaa kasvattajille tietoa uskonnostaan tai katsomuksestaan lisätäkseen ymmärrystä. Huoltajat olisivat kuitenkin valmiita tuomaan ymmärryksen lisäämiseksi kasvattajien käyttöön perheen uskontoon, katsomukseen tai kulttuuriin liittyviä lauluja, esineitä, valokuvia ja musiikkia. Tämä viesti kasvattajille huoltajien osallisuuden halukkuudesta.

Tuloksista kävi myös ilmi, ettei kasvattajat ole osan huoltajien kanssa keskustelleet lainkaan katsomuskasvatukseen, perheen uskontoon tai katsomukseen liittyvistä asioista. Kasvattajien tulisi muistaa ja ottaa huomioon Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) velvoittavan kasvattajia kertomaan lasten kanssa käydyistä katsomuskasvatuksellisista keskusteluista huoltajille. Vaikka osa vastaajista ei ole keskustellut katsomuskasvatuksesta lainkaan kasvattajien kanssa, he kokivat voivansa antaa lapselleen luvan osallistua erilaisiin uskonnollisiin tapahtumiin ja retkiin osana varhaiskasvatuksen arkea. Huoltajat kaipaavat tietoa katsomuskasvatuksen sisällöistä sekä siitä, mitä se tarkoittaa oman lapsen kohdalla.

Keskeisimpänä johtopäätöksenä voidaan todeta huoltajilla olevan tiedonpuute varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen sisällöistä. Tämän vuoksi huoltajille ei ole välttämättä syntynyt käsitystä katsomuskasvatuksesta yhtenä varhaiskasvatuksen osa-alueena. Tulokset osoittavat että, huoltajille ei ole annettu mahdollisuutta osallisuuden kokemiseen katsomuskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa muutoin kuin lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisen ja arvioinnin yhteydessä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) kuitenkin painotetaan huoltajien osallisuuden merkitystä. Pääsääntöisesti lapsen uskonto tai katsomus tulevat esille, kun huoltajaa pyydetään allekirjoittamaan lapselle lupa osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin varhaiskasvatuspäivän aikana. Tätä lupaa käytetään toimintakauden tai jopa usean vuodenajan, eikä jokaisesta tilaisuudesta kysytä huoltajilta erikseen. Näin toimittaessa huoltajan näkökulmalla ja mielipiteillä ei ole merkitystä ja todellinen osallisuuden kokemus ei toteudu. Joissakin tapauksissa perheen tai huoltajan katsomus voi muuttua eivätkä huoltajat välttämättä tuo sitä itse esille. Tästä syystä kasvattajien tulisi olla aktiivisia ja ottaa asia puheeksi vähintään kasvatuskeskusteluissa. Muutoin perheen muuttuneet tilanteet eivät päivity välttämättä vuosiin.

9 POHDINTA

9.1 Huoltajien osallisuus ja katsomuskasvatus

Huoltajien osallisuus on esillä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) sekä Vantaan varhaiskasvatussuunnitelmassa (2019). Huoltajilla on ensisijaisesti vastuu lapsen kasvatuksesta ja tästä syystä on oleellista varhaiskasvatuksessa huomioida huoltajien osallisuus. Huoltajilla on oikeus saada tietoa varhaiskasvatuksesta ja olla mukana sen suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa.

Tutkimustulokset osoittivat, että huoltajat eivät kokeneet juurikaan osallisuutta katsomuskasvatuksen suunnitteluun tai toteutukseen. Osa perheistä olivat olleet vasta lyhyen aikaa varhaiskasvatuksessa asiakkaina. Tästä syystä heille ei välttämättä ole ehtinyt syntyä osallisuuden kokemusta tai käsitystä katsomuskasvatuksen sisällöistä. Omalta osaltaan tähän on voinut vaikuttaa keväällä 2020 alkanut Covid-19 pandemia ja sen myötä varhaiskasvatuksen toiminnan supistuminen. Tämä ei kuitenkaan selitä yli 3-vuotta varhaiskasvatuksessa olevien huoltajien osallisuuden kokemuksen vähäisyyttä. Pandemian aikana katsomuskasvatus on saatettu jättää pois päivittäisestä toiminnasta ja keskitytty lähinnä lasten perustarpeista ja turvallisuudesta huolehtimiseen.

Huoltajilla olisi kuitenkin arvokasta tietoa lapsen katsomuksellisesta taustasta. Tästä syystä onkin tärkeää painottaa huoltajille, että varhaiskasvatuksen toiminta on avointa ja heillä on mahdollisuus vaikuttaa sen sisältöön. Huoltajille on hyvä tuoda esimerkkejä esille siitä, kuinka he voivat olla osallisina lapsensa päiväkotiarkeen. Hyviä osallisuuden kokemuksia voidaan luoda aktiivisesti kysymällä huoltajien mielipiteitä, toiveita ja ideoita, esimerkiksi päivittäisissä kohtaamisissa. Lisäksi osallisuutta voidaan tukea järjestämällä riittävän usein huoltajille tilaisuuksia, joissa nämä saavat tuoda esille ajatuksiaan, esimerkiksi erilliset huoltajien illat. Pandemian aikana monissa yksiköissä nämä huoltajille suunnatut tilaisuudet ovat jätetty kokonaan järjestämättä. Voidaan jopa vedota, ettei monikulttuurisuu-

den takia huoltajilla ole mahdollisuuksia tai taitoja osallistua tilaisuuksiin etäyhteyksin. Nykyaikainen teknologia kuitenkin mahdollista huoltajien mukaan ottamisen erilaisten etäyhteyksien avulla. Tämänhetkinen tilanne haastaa kasvattajia miettimään uudenlaisia tapoja huoltajien osallisuuden tukemiseen ja toteuttamiseen. Tällä hetkellä toiminta saattaa olla supistettua eikä huoltajilla ole mahdollisuutta samanlaiseen osallisuuden kokemukseen kuin ennen Covid-19 pandemiaa. Monien varhaiskasvatusyksiköiden ulko-ovet ovat suljettuina ja lapset otetaan vastaan ja luovutetaan huoltajille vain ovenraosta, sanomatta välttämättä sanaakaan toisilleen.

On toki ymmärrettävää, etteivät kaikki huoltajat halua ottaa osaa varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun tai toteutukseen ja siihen voi olla monia syitä. Kasvattajan tulisi kuitenkin uskaltautua rohkeasti osallistamaan huoltajia. Tämä saattaa vaatia myös keskustelun nostamista esille koko varhaiskasvatusyksikön tasolla. Sen lisäksi, että mietitään keinoja huoltajien osallisuuden lisäämiseksi, olisi myös hyvä miettiä keinoja osallisuuden toteutumisen arviointiin. On tärkeää tietää, saavutetaanko osallisuutta lisäävillä toimilla sen vahvistumista. Arvioinnissa on hyvä kartoittaa osallisuutta tukevia ja estäviä asioita.

Tutkimukseemme osallistuneet huoltajat toivat kyselyn vastauksissaan esille, että he pitävät katsomuskasvatuksellista toimintaa tärkeänä ja haluavat lastensa kasvavan muita kunnioittaviksi ja ymmärtäviksi. Uskonto miellettiin huoltajien keskuudessa kuitenkin usein yksityisasiaksi, eivätkä useimmat huoltajat olleet valmiita kertomaan perheensä uskonnosta tai katsomuksesta yhteisissä juhlissa. Toisaalta huoltajat olivat kuitenkin valmiita antamaan kasvattajille tietoa uskonnostaan tai katsomuksestaan lisätäkseen ymmärrystä. Huoltajat olisivat valmiita tuomaan kasvattajien käyttöön perheen uskontoon, katsomukseen tai kulttuuriin liittyviä lauluja, esineitä, valokuvia ja musiikkia. Vuorenmaa (2016) nostaa esille huoltajien osallisuuden määrittelyssä heidän asiantuntijuutensa omaa lastaan sekä perheen uskontoa tai katsomusta kohtaan. Kasvattajien tulisi tarttua tähän mahdollisuuteen ja hyödyntää sitä.

9.2 Kasvattaja katsomuskasvatuksen toteuttajana

Mediassa on liikkunut erilaisia tulkintoja siitä, saavatko uskonnot näkyä varhaiskasvatuksessa vai eivät. Näitä tulkintoja on nähtävillä myös kasvattajien välillä. Usealla kasvattajalla on yhä mielikuva, että katsomuskasvatus on tunnustuksellista kristillistä uskonnon harjoittamista ruokarukouksineen. Vuonna 2018 uudistetut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muuttivat myös päiväkotien perinteiset ruokarukoukset muihin ruokaloruihin tai niiden käyttö on kokonaan lopetettu. (Poranen 2017). Yhä useammassa päiväkodissa katsomuskasvatusta lainminlyödään. Joko katsomuskasvatusta ei ole lainkaan, se rajoittuu vahvasti vain luterilaisuuteen tai se on ulkoistettu seurakunnan hoidettavaksi. Osa kasvattajista jättää katsomuskasvatuksen toteuttamatta ja perustelee valintaansa lapsiryhmän monikulttuurisuudella. (Poulter & Kuusisto 2017.) Kasvattajina työskennellessämme tämä perustelu on kuultu varhaiskasvatuksessa monissa eri tilanteissa. Tällainen ajattelu voi johtaa suuriinkin erimielisyyksiin työyhteisössä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) painottavat, että katsomuskasvatuksen tulisi olla osa arkipäivää varhaiskasvatuksessa. Katsomuskasvatus luo mahdollisuuden opetella yhteiskunnan monimuotoisuutta, toisien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta. Tämän päivän varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ovat kulttuurillisesti rikkaita ja katsomuskasvatus vaatii kasvattajalta monenlaista osaamista. Kasvattajan tulisi olla sensitiivinen ja suhtautua avoimesti monikulttuurisuuteen. Yhteiskunnan kasvava monikulttuurisuus tuo haasteita myös tulevaisuudessa. Kasvattajien tulisi osata ottaa huomioon useampia sekä itselle tuntemattomampia uskonto- ja kulttuuriryhmiä. Katsomuskasvatuksen toteuttaminen vaatii varhaiskasvatuksen henkilökunnalta jatkuvaa itsensä kouluttamista ja kehittämistä.

9.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on jatkuva koko elämän mittainen prosessi ja siitä tulee olla tietoinen myös tehdessään monikulttuurista työtä. Vaikka katsomuskasvatuksen toteuttamiseen löytyisikin kasvattajalta taidot ja opit, tuottaa suunnittelulle ja toteutukselle haasteita usein varhaiskasvatuksen aikataulut. Usein lapsiryhmässä on monia muuttuvia tekijöitä, kuten lasten tuen tarpeet, kasvattajien poisolot tai sijaisten saamiseen liittyvät vaikeudet, jotka omalta osaltaan ohjaavat aikatauluja toteuttamisen kannalta. Suunniteltua toimintaa tai toimintatapaa pitää pystyä muuttamaan tarvittaessa lyhyelläkin varoitusajalla. Lisäksi toiminnan suunnitelmallisuuteen ja toteuttamiseen liittyy paljon kasvattajiin ja varhaiskasvatusyksiköön liittymättömät ulkopuoliset tekijät. Ajankohtaisena esimerkkinä Covid-19 pandemian aiheuttamat muutokset ja haitat esimerkiksi tutustumiskohteiden väliaikainen sulkeutuminen tai ohjeistus välttää lapsiryhmän liikkumista varhaiskasvatusyksikön ulkopuolella.

Evangelisluterilaisen seurakunnan työntekijät tulevat mielellään toteuttamaan katsomuskasvatusta päiväkoteihin, mutta silloin katsomuskasvatus on vahvasti luterilaisella painotuksella. (Poulter & Kuusisto 2017). Mikäli katsomuskasvatuksen toteutus jää lähinnä joulu-, ja pääsiäiskirkkoihin osallistumiseksi, jäävät sen sisällöt tällöin hatariksi ja voivat vahvistaa ajatusta siitä, että katsomuskasvatus on uskonnollista. Lisäksi, jos toiminta on vain luterilaisella painotuksella ja muut uskonnot, katsomukset sekä uskonottomuus jäävät tällöin huomiotta. Huoltajilta saatu oikea tieto heidän uskonnostaan tai kulttuuritaustastaan, esimerkiksi tavoista viettää juhlapäiviä, tuovat työkaluja kasvattajille katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi huoltajien osallisuus lisääntyy heidän päästessä mukaan oman uskontonsa tai katsomuksensa asiantuntijana.

Kasvattajien ennakkoluulot katsomuskasvatusta kohtaan voivat olla esteenä sen toteuttamiselle. Tämän vuoksi olisikin tärkeää kasvattajan sisäistää varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen sisältö sekä katsomuskasvatuksen merkitys lapsen varhaiskasvatukselle. Kasvattajat tarvitsevat tukea katsomuskasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Katsomuskasvatukseen liittyvistä

asioista tulisi työyhteisöissä nostaa esille kasvattajien kokemia haasteita tai mieltintöjä. Kasvattajien on tärkeää sisäistää katsomuskasvatuksen sisältö ja vasta sen jälkeen kasvattaja voi tuoda sen sisältöjä tiedoksi huoltajille. Tällä tuetaan kasvattajien ja huoltajien kasvatusyhteistyötä sekä mahdollisuuksia toteuttaa laadukasta ja huoltajia osallistavaa varhaiskasvatusta. Näin myös huolehditaan, että jokaisen lapsen uskonnollinen tai katsomuksellinen tausta huomioidaan.

Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa sanotaan, että varhaiskasvatuksen kanssa yhteistyössä voivat edelleen toimia seurakunnat sekä muut uskonnolliset yhteisöt. Katsomuskasvatuksen retkikohteina kirkot ja muut tilat ovat edelleen lapsivieraille pedagogisesti avartavia ja opettavaisia kokemuksia monilla tavoin. Uskonnolliset paikat ovat osa yhteiskuntaa sekä lapsen ympäröivää maailmaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittävät varhaiskasvatusta päivittämään toimintansa sekä käytänteensä vastaamaan moninaisuuden tunnistavaa sekä tunnustavaa toimintaa. Tämän toiminnan sisältö on varhaiskasvatuksen kasvatushenkilöstön vastuulla ja sen tulee näyttäytyä tavoitteellisena ja suunnitelmallisena. (Poulter & Kuusisto 2017; Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katsomuskasvatus ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatus katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa.)

Katsomuskasvatuksellista toimintaa voidaan myös järjestää kirkossa tai muussa uskonnollisessa yhteisössä. Näissä paikoissa voidaan luoda lapsille monenlaisia pedagogisesti avartavia ja opettavaisia tilanteita tutkimalla tiloja ja materiaaleja. Lapsille kirkonkellon näkeminen ja äänen kuuleminen voi olla suuri elämys ja jäädä pitkäksi aikaa lapsen mieleen. Nämä saattavat näkyä lapsen leikeissä ja niistä muodostuu lapsiryhmälle yhteisöllinen kokemus. Huoltajilta kysytään ajatuksia ja ideoita niin lapsen, kuin koko perheen osallisuuden kokemuksen parantamiseen.

Varhaiskasvatuksenopettaja opintojen kautta katsomuskasvatus käsitteenä sekä sisällöltään ovat vakiinnuttaneet paikkaansa ammatillisen identiteettimme kasvussa. Vaikka käsite ja sen sisältö ovatkin jo vahvasti hallussa ja katsomuskasvatuksen toteuttamiseen on löytynyt paljon erilaisia tapoja ja ohjeistuksia. Ammatillisessa mielessä ehkä eniten askarruttaa vielä se, miten tulevaisuudessa saamme konkreettisesti toteuttamaan katsomuskasvatusta varhaiskasvatuksen opettajina sekä miten työyhteisöt suhtautuvat katsomuskasvatuksellista toimintaa huomioivan kasvattajan. Kasvattajana huomioidessamme perheiden kieli- ja kulttuuritaustoja voisimme opettelemalla esimerkiksi heidän kielellään tervehdyksiä ja lauluja. Tämä saattaa lisätä huoltajien osallisuuden kokemusta sekä kertoa huoltajille, että olemme kasvattajina kiinnostuneita heidän perheestään kokonaisvaltaisesti ja valmiita myös oppimaan heiltä.

Huoltajien osallisuuden edistämistä määrittävät ammattieettiset ohjeet, lait ja asetukset sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tutkimuksemme huoltajien osallisuuden kokemuksista oli meille opiskelijoille ammatillisesti kiinnostavaa sekä ammattitaitoa vahvistavaa. Kyselyn tuloksista voi poimia ajatuksia esimerkiksi juuri varhaiskasvatuksen opettajan tehtäviin sekä yhtä lailla kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työn pariin. Osallisuutta voidaan yksinkertaisimmillaan lähteä tukemaan kysymällä suoraan huoltajilta heidän mielipiteitään. Tutkimuksella edistimme huoltajien osallisuuden kokemusten esille tuomista ja nostimme Myyrmäen suuralueen kasvattajille esille huoltajien osallisuuden toteutumista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisina voisimme toimia esimerkkinä työyhteisössä ja tuoda esille katsomuskasvatuksen sisältöjä sekä huoltajien osallisuuden merkitystä koko työyhteisön kattavaan keskusteluun. Tutkimuksen avulla saadun tiedon perusteella tekisimme kyselyn myös muillakin kuin Suomen kielellä. Tästä huolimatta ei ole välttämättä mahdollista tavoittaa jokaista huoltajaa omalla kielellään.

Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi on varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä. Tämä on myös varhaiskasvatuksen opettajan tärkein tehtävä. Lapsen positiiviset oppimiskokemukset sekä itsetunnon terve kehitys ovat varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena. Yhteiskunnan odotukset laadukkaasta varhaiskasvatuksesta

luovat varhaiskasvatuksen opettajan työhön paineita. Omista arvoistaan ja taustoistaan huolimatta tulee varhaiskasvatuksen opettajan asettua lapsen asemaan ja ajatella hänen parastaan ja vaatia lapsen edun ensisijaisuutta kaikessa päätöksen teossa. Varhaiskasvatuksen opettajan työn keskiössä on hänen suhteensa lapseen. Hän on voi olla merkityksellinen aikuinen lapselle sekä toimia esimerkkinä. (Vol. Ammatilliset asiat. Lastentarhanopettajan ammattieettiset ohjeet.) Varhaiskasvatuksen opettajan työssä on paljon vastuuta. Kasvattajan on tärkeää sisäistää, että hän on lapsen elämässä merkittävä henkilö. Huoltajat tukeutuvat kasvattajan apuun ja kaipaavat vastauksia kasvatuksen pulmiin.

9.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Alasuutarin (2005) mukaan tutkimukseen liittyviä eettisiä sääntöjä voidaan laatia, mutta ne ovat luonteeltaan määrittelemättömiä. Eettiset säännöt ovat pohdintaa siitä, kuinka toimia parhaalla mahdollisella tavalla tilanteessa, jossa tavoitteet ja periaatteet ovat jännitteisessä tilassa keskenään. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on erityisesti huomioitava eettiset kysymykset. Tutkijalta odotetaan kunnioittavaa suhtautumista tutkimuskohteena oleviin ihmisiin. Tutkija on usein hallitsevassa roolissa suhteessa tutkittaviin ja siksi hänen tulee kantaa vastuu kunnioittavasta ilmapiiristä. (Alasuutari 2005, 18.) Opinnäytetyö prosessissa suhtauduimme kunnioittavasti vastaajia kohtaan huomioimalla kyselyn vastaamisen nimettömästi sekä jättämällä keräämättä tietoja, joista vastaaja voidaan tunnistaa. Tutkimukseen kohdistuu myös usein odotuksia sekä ennakoasenteita ja on mahdollista, että halutaan tietynlaista tietoa. Vastauksien laatuun vaikuttaa se miten tutkittavaa asiaa lähestytään ja miten siitä kysytään. (Ylöstalo 2005, 105.)

Sintonen (2003, 25) korostaa, että jokainen kysymys pitää pystyä perustelemaan vastaajalle esimerkiksi, miksi kysytään tai mihin tietoa tarvitaan. Käytettävien kysymyksien pitää olla selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Jokaisessa kysymyksessä vastataan kerrallaan vain yhteen asiaan. Kysymyksen asettelussa tulee välttää vastaajalle vieraita käsitteitä, sanoja, lyhenteiden käyttöä sekä johdattelua

oikeaan vastaukseen. Kysymyksissä käytetään puhekieltä ei ammattikieltä. (Sintonen 2003, 25.) Kyselymme toteutettiin Sintoseen perustuen yksinkertaisilla lauseilla ja sujuvalla suomen kielellä.

Hirsjärvi, Remes & Saajavaara (2009, 23–24) tuovat esille että, tiedonhankintaan, tutkimukseen sekä arviontiin on käytettävä asianmukaisia menetelmiä ja tulosten julkaisun on perustuttava avoimuuteen. Tutkimuksessa käytettyjen taustamateriaalien lähteet tulee olla aina merkitty. Pohdimme kyselytutkimuksen eettisyyden toteutumista monessa kohdassa. Kyselyn osalta pohdimme muun muassa tarkkaan, mitä tietoja kerätään, jotta noudatetaan tietosuojan liittyviä lakeja, asetuksia ja ohjeita. Kyselyn laatimiseen käytettiin aikaa ja pitkää harkintaa, koska kyselyn kysymysten tuli tuottaa tietoa tutkimuskysymyksiimme. Kyselyssä piti myös saada vastaajalle mahdollisuus kirjoittaa vapaasti mielipiteitään ja ideoitaa. Nämä vastaajien avoimet vastaukset antavat tärkeää lisätietoa huoltajien mielipiteistä ja kokemuksista. Kyselyn vastauksien käsittelyssä huomioimme, ettei asiasisällöt muuttuneet analysointivaiheessa. Pidämme vastauksia luotettavina, koska ne ovat suoraan asianosaisien itsensä esiin tuomia.

Ymmärtääksemme opinnäytetyön sekä ylipäättään työn tekemiseen liittyvän merkityksen, meidän täytyi sisäistää sosionomin koulutuksen osaamisvaatimusalueet, varhaiskasvatuksen opettajan-, ja sosiaalialan ammattieettiset periaatteet. Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen yhtenä osaamisvaatimusalueena on eettinen osaaminen. Sosionomin tulee työskennellä ihmis- ja perusoikeussäädösten sekä sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten ohjeiden mukaisesti. Sosionomin yhtenä tehtävänä on edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. (Diak. Opiskelu. Opiskelijan-polku. Opintojen-suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset-sosionomi.)

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävää ohjaavat ammattieettiset periaatteet, joista heijastuvat alan perusarvot sekä hyvät käytännöt. Varhaiskasvatuksen opettajan työ vaatii erityisosaamista ja edellyttää oikeanlaista asennetta sekä vastuullisuutta. Työtä ohjaavat lait ja asetukset mutta ammattieettiset periaatteet pohjautuvat ennemminkin perusoikeuksiin. Niiden taustalla ovat Lasten oikeuk-

sien sopimus, Yhdistyneiden kansakuntien Ihmisoikeuksien julistus sekä Perustuslain (L 731/1999) perusoikeusluku. Eettiset periaatteet ja päätökset ovat tärkeässä roolissa sekä sosionomin että varhaiskasvatuksen opettajan työssä. Niiden tarkoituksena on ohjata ammattilaista toimimaan kaikkien osalta tasa-arvoisesti.

9.5 Jatkokehityskohteet

Opinnäytetyö on nostanut mieleen useita erilaisia kehittämisideoita sekä jatkotutkimusaiheita. Opinnäytetyössä otamme tarkasteluun pelkästään yleisesti huoltajien näkemykset osallisuudesta sen enempää huomioimatta mikä on huoltajan suhde lapseen. Ensimmäisenä jatkotutkimuskohteena voisi olla hyvä selvittää, miten eri tavoin esimerkiksi huoltajana äidin, huoltajana isän tai muun huoltajan näkemykset eroavat osallisuuden kokemisessa. Toisaalta mietimme olisiko myös hyvä ottaa huomioon, miten perhemuoto vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Pohdimme kokevatko ydinperheiden huoltajat enemmän osallisuutta kuin uusperheiden huoltajat tai päinvastoin. Toisena jatkotutkimuksen aineena nousi esille, vaikuttaako huoltajien osallisuuden kokemukseen huoltajan omat lapsuuden kokemukset varhaiskasvatuksesta. Entä perheen tai huoltajan kulttuuri- tai katsomustausta. Yksi jatkotutkimus aihe voisi olla, miten huoltajan omat lapsuuskokemukset sekä kulttuurien sisäiset tai perinteiset roolit vaikuttavat huoltajien osallisuuden kokemukseen tai katsomuskasvatuksen merkitykseen.

Toteuttamamme kysely laadittiin vain suomen kielellä, joka tutkimusalueen monimuotoisuuden vuoksi on saattanut olla yksi vastauksien saamista rajoittava tekijä. Kolmantena jatkotutkimusaiheena pohdimme kyselyn toteuttamista venäjä, englannin tai somalin kielillä. Tämä voisi antaa laajemman näkökulman sekä lisätä vastaajien määrää. Kieliversioiden lisäksi pohdimme miten, saavutettavuus huomioidaan. Tutkimuksen kysely oli verkkolinkkinä, joka ei välttämättä ole kaikille niin tasa-arvoisesti saavutettavissa kuin esimerkiksi paperinen kysely, joka voidaan antaa suoraan huoltajalla itselleen täytettäväksi varhaiskasvatus yksiköstä. Toisaalta pitäisi ottaa huomioon myös tulkinkäytön mahdollisuus, jossa täytyy tarkastella tietosuojan toteutuminen.

Näiden lisäksi pohdimme kuinka tarpeellista olisi selvittää kasvattajien kokemuksia katsomuskasvatuksen suhteen. Pohdimme, millainen on kasvattajien näkemys huoltajien osallisuudesta. Kokevatko kasvattajat tarvitsevansa lisää tietoa tai tukea katsomuskasvatuksen toteuttamiseen tai huoltajien osallisuuden lisäämiseksi. Olisiko kasvattajilla tarvetta saada tukea uskontoihin tai katsomuksiin liittyvien asioiden käsittelyyn huoltajien kanssa sekä millaista tämän tuen tai tiedon haluttaisiin olevan. Kasvattajien tietojen ja taitojen kartuttamiseksi voisi olla hyvä kehittää varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamista helpottava tiivistetty opaskirja.

9.6 Kirkollinen kelpoisuus

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja työskentelee kirkon arvojen, kirkon mission ja hengellisen perustehtävän mukaisesti. Työn ytimessä ovat kirkon arvojen tuntemus ja niiden mukaiseen toimintaan sitoutuminen. Kirkon työssä korostuu usko Jumalaa ja lähimmäisen rakkauteen ja siinä tehdään Jumalan työtä tässä maailmassa. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja toimii kristillisen kasvatuksen asiantuntijana ja ydinosaamiseen kuuluu kutsua perheitä ja lapsia mukaan kirkon toimintaan ja tarjota heille aloitteita. Työssä korostuu yksilöllinen kohtaaminen eri elämäntilanteissa. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaaja tekee yhteistyötä yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen sekä muiden lasten ja perheiden kanssa toimivien tahojen kanssa. Vaikka kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työssä korostuu lasten ja perheiden mukaan kutsuminen ja aloitteiden antaminen, eivät kaikki huoltajat välttämättä koe osallisuutta. (Evl. Plus. Koulutus ja työelämä. Kirkon ammatit. Kirkon työntekijän ydinosaaminen. Ydinosaamiskuvaukset pdf-muodossa. Varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamiskuvaus; Vasu kirkossa. Työkälpakista apua arkeen. Valtakunnalliset seurakuntien varhaiskasvatuksen neuvottelupäivät 2018.)

Yhteiskunnallista varhaiskasvatusta ohjaavaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita käytetään myös kirkon varhaiskasvatuksessa, mutta soveltaen. Molemmissa käsitellään katsomuskasvatukseen liittyviä teemoja mutta omalla painotuksellaan. Kirkon katsomuskasvatuksessa korostuu kirkon rooli ihmisen elämässä

sekä kasteopetus, toisin kuin yhteiskunnallisessa katsomuskasvatuksessa painottuu suvaitsevaisuus sekä kulttuuri- ja katsomussensitiivisyyden opettaminen. Kummassakin työssä keskiössä on lapsen etu ja hyvinvoinnista huolehtiminen.

Katsomuskasvatuksen avaaminen sekä huoltajien osallisuuden lisääminen ovat yhtä tärkeässä roolissa sekä kirkon varhaiskasvatuksessa että kunnallisessa varhaiskasvatuksessa oleville lasten huoltajille. Huoltajien osallisuuteen ja perinteiden välittämiseen sukupolvelta toiselle nousi keskeiseksi myös kirkontutkimuskeskuksen tekemässä tutkimuksessa. Tutkimus on osa kirkon nelivuotiskertomusta. Kirkon nelivuotiskertomuksen tarkoituksena on kuvata kirkon ja sen toimintaympäristön muutosta. Nelivuotissuunnitelmassa tuotiin esille sukupolvien välisen arvomuutoksen ymmärtäminen, miten eri sukupolvien väliset voimasuhteet ovat muuttuneet ja miten, nämä poikkeavat toisistaan. Vaikuttavissa asemissa olevat sukupolvet vaikuttavat myös kulttuuriseen ilmapiiriin. Tällä hetkellä keskeisenä sukupolvena ovat milleniaalisukupolvi, jossa korostuu yksikölliset valinnat. Muita tämän hetken enemmistö sukupolvia ovat niin kutsutut X-, Y- ja Z-sukupolvet eli hyvinvoinnin, yksilöllisen valinnan ja epävarmuuden sukupolvet. Jokaisella näistä sukupolvista on erilainen kotikasvatus ja halukkuus perinteiden välittämiseen seuraavalle sukupolvelle. Nuoremmille uskonnon merkitys on vähentynyt sekä heille on annettu huomattavasti vähemmän uskonnollista kasvatusta kuin vanhemmille ikäluokille. (Salomäki, Hytönen, Ketola, Salminen & Sohlberg 2020, 12–43.) Nämä sukupolvien eroavaisuudet näkyvät sekä kasvattajien että huoltajien kuin yhteiskunnan monissa eri tilanteissa ja toiminnoissa.

Tutkimuksemme toi meille opiskelijoina ajatuksia ja ideoita myös kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajana toimimiseen. Monia yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja voi hyödyntää kirkon varhaiskasvatuksessa ja päinvastoin. Vantaan kaupunki ja vantaan seurakunnat tekevät paljon yhteistyötä. He ovat yhdessä koostaneet seurakuntien työntekijöille; Vantaan ev.lut. seurakunnat kaupungin varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen yhteistyökumppanina käsikirjan. Käsikirjan pohjana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sen tarkoituksena on luoda yhteiskunnallisen varhaiskasvatuksen sekä kirkon työntekijöiden yhteistyön pelisäännöt. Näitä pelisääntöjä tukee myös neljän korin malli.

(Vantaan ev.lut. seurakunnat kaupungin varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen yhteistyökumppanina, Käsikirja seurakuntien työntekijöille.)

Kirkon varhaiskasvatuksessa neljän korin malli on selkeämmin käytössä kuin yhteiskunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Neljän korin malli eli kumppanuuden korit ovat laadittu sekä yhteiskunnallista että kirkon varhaiskasvatusta ajatellen. Kumppanuuden korit perustuvat opetushallituksen ohjeisiin. Kumppanuuden korien tarkoituksena on tukea kasvattajien sekä varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneiden yhteistyötä. Suurimpana yhteistyökumppanina suomalaisen varhaiskasvatuksen kanssa toimii evankelis-luterilainen seurakunta, mutta kumppanuuden koreista on hyötyä myös muille yhteistyökumppaneille. Kumppanuuden korit tarjoavat käytännön esimerkkien ja uusien ajatusten kautta mahdollisuuden erilaisiin yhteistyön muotoihin ja tapoihin. Kumppanuuden koreissa yhteistyö on jaettu neljään koriin yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat, uskonnolliset tilaisuudet sekä kasvu ja hyvinvointi. Korit pidetään erillään toisistaan, koska jokaisella korilla on omat pelisääntönsä eikä niitä tule sekoittaa keskenään. Yhteistyötä tekemällä voidaan myös edistää opettajien sekä muiden ammattikasvattajien työssä jaksamista sekä ammatillista kehittymistä. Vaikka kumppanuuden koreihin on jäsennetty yhteistyön mahdollisuuksia niihin vaikuttavat silti myös paikalliset tekijät. Kumppanuuden korien yhtenä tarkoituksena on myös lisätä lapsen tai nuoren elämään myös seurakunnan työntekijät yhtensä turvaverkkona. (Ylikoski-Mustonen 2009, 9–25).

LÄHTEET

- A 2016/679. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU). Tietosuoja-asetus. Saatavilla 24.7.2020 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=FI>
- Alasuutari, P. (2005). Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa P. Räsänen, A-H. Anttila & H. Melin (toim.), *Tutkimus menetelmien pyörteissä*. (s. 15—28). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Cantell, H. (2011). *Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat. Ratkaiseva vuorovaikutus aikuisten kesken*. (s.256, 286–287.) PS-Kustannus: Juva
- Diak. Opiskelu. Opiskelijan-polku. Opintojen-suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset-sosionomi. Saatavilla 24.7.2020 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Euroopan komissio. Lainsäädäntö. Lainsäädäntö aloittain. Tietosuoja. Reformi. Mitkä tiedot ovat henkilötietoja? Saatavilla https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-personal-data_fi
- Evl. Plus. Koulutus ja työelämä. Kirkon ammatit. Kirkon työntekijän ydinosaaminen. Ydinosaamiskuvaukset pdf-muodossa. Varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaamiskuvaus Saatavilla 18.4.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Varhaiskasvatuksen+ohjaajan+ydinosaamiskuvaus+2020.pdf/8f2babcc-e650-7cdd-fc63-3973b594776d?t=1604575378917>
- Haapanen, S. (2018). Aikuinen lapsen osallisuuden mahdollistajana -lapsen kuuleminen aikuisen järjestämässä toiminnassa (Pro gradu- tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteiden laitos). Saatavilla 4.7.2020 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/60300/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201811234851.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Hakemia-Paul, S., Pihlaja, P. & Silvennoinen, H. (2017). Factors affecting early childhood educator's views and practices of parental involvement. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research* 6(1), 76–99. Saatavilla 17.03.2021 <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2018/06/HakyemezPaul-Pihlaja-Silvennoinen-issue7-1.pdf>
- Heikkinen, A. (3.11.2016) Kristinusko menettää erityisasemaansa päiväkodissa, peruskoulussa ja lukiossa. *Kirkko ja kaupunki*. Saatavilla 16.7.2020 <https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/kristinusko-menettaa-erityisase- maansa-paivakodissa-peruskoulussa-ja-lukios-1#e908b39e>
- Helenius, A. ja Lummelahki, L. (2018). *Varhaiskasvatus, perusteita*. Helsinki; BoD Book on Demand
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (15., uudistettu painos). Hämeenlinna: 2009.
- Kallioniemi, A. (2008). Uskontokasvatus varhaiskasvatuksessa. Kansanlasten- tarhasta päiväkotiin. Teoksessa Kangasmaa, T., Petäjä, H. & Vuorelma, Lapsen kaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa (9–23). Helsinki; Lasten Keskus Oy
- Kekkonen, M., Lehti, K. & Tirkkonen, J. (2017) *Dialogisuus varhaiskasvatuk- sessa. Teoksessa Varhaiskasvatus katsomusten keskellä*. Hel- sinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy
- L 731/1999. Suomen perustuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan- tasa/1999/19990731>
- L1050/2018. Tietosuojalaki. Saatavilla 24.7.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan- tasa/2018/20181050>
- L540/2018 Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla 14.3.2020 <https://www.fin- lex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tausta. Saatavilla 18.3.2021 <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuk- sessa/tutkimuksellinen-visio-scientific-vision/>
- Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tavoite. Saatavilla 18.3.2021 <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuk- sessa/tutkimuksellinen-visio-scientific-vision/>

- Monikatsomukselliset tilat varhaiskasvatuksessa. Tutkimusvisio. Saatavilla 18.3.2021 <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuksessa/tutkimuksellinen-visio-scientific-vision/>
- Mykkänen, J. & Böök, M. L. (2017). Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 59–69). Tampere: Vastapaino Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatus. Oikeus varhaiskasvatukseen. Saatavilla 11.8.2020 <https://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Vastuualueet. Varhaiskasvatus. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. 7.10.2019. Saatavilla 9.7.2020 <https://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>
- Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Saatavilla 14.3.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. Etusivu. Tiedotteet. Varhaiskasvatukseen ohjeet uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä. Katsomuskasvatus ja uskonnolliset tilaisuudet varhaiskasvatuksessa. Ohje varhaiskasvatus katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. Saatavilla 30.4.2020 https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf
- Opetushallitus. Koulutus ja tutkinnot. Varhaiskasvatus. Mitä on varhaiskasvatus. Saatavilla 18.7.2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Pixabay. Tikapuut. Saatavilla 17.7.2020 <https://pixabay.com/fi/photos/johtajapuinen-tikkaat-tikkaat-3282513/tarkist>
- Poranen, K. (15.9.2017) Ruokarukous vaihtuu loruun tänä syksynä-päiväkoodeissa katosi uskontokasvatus. Yle uutiset. Saatavilla 20.7.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-9826733>
- Poulter, S. & Kuusisto, A. (17.10.2017). Katsomuskasvatusta laiminlyödään päiväkodeissa valitettavan usein- Joko sitä ei anneta lainkaan tai se rajoittuu vain luterilaisuuteen. Aamulehti. Saatavilla 22.7.2020 <https://www.aamulehti.fi/mielipiteet/art-2000007277277.html>

- Pukari, P. 2006. Vanhemmat osallisina – käsitteistöä ja menetelmän kehittelyä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Saatavilla 10.5.2020 <http://www.sosiaalikollega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Vanhemmatosallisina.pdf>
- Reunamo, J. (2007). Tasapainoinen varhaiskasvatus, erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy
- Rintakorpi ja Vihmari-Hentonen (2017). Tää on meidän maailma. Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy
- Salomäki, H., Hytönen, M., Ketola, K., Salminen, V. & Sohlberg, J. (2020): Uskonto arjessa ja juhlassa. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2016–2019. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 134. Saatavilla 18.4.2021 <https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/4238/viewmode=previewview>
- Sintonen, S. (2003). *Onnistunut kyselytutkimus netissä (s.25–36)*. Tampereen yliopistopaino: Tampere
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Saatavilla 12.5.2019 <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Aiheet. Hyvinvointi- ja terveyserot. Eriarvoisuus. Hyvinvointi. Osallisuus. Saatavilla 10.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Käsikirjat. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Lapsen osallisuus. Saatavilla 15.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Tietosuoja. Usein kysyttyä. EU:n tietosuoja-asetus. Saatavilla 25.7.2020 <https://tietosuoja.fi/gdpr>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2006). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ubani, M., Hyvärinen, E., Lemettinen, J., & Hirvonen, E. (2020). Dialogue, Worldview Inclusivity, and Intra-Religious Diversity: Addressing Diversity through Religious Education in the Finnish Basic Education Curriculum.

- Vantaa. Asuminen ja Ympäristö. Kaavoitus ja maankäyttö. Suuralueet ja kaupunginosat. Saatavilla 17.3.2021 https://www.vantaa.fi/asuminen_ja_ymparisto/kaavoitus_ja_maankaytto/suuralueet_ja_kaupunginosat
- Vantaa. Asuminen ja Ympäristö. Kaavoitus ja maankäyttö. Suuralueet ja kaupunginosat. Myyrmäki. https://www.vantaa.fi/asuminen_ja_ymparisto/kaavoitus_ja_maankaytto/suuralueet_ja_kaupunginosat/myyrmaki
- Vantaa. Hallinto ja talous. Tietoa vantaasta. Tilastot ja tutkimukset. Väestö ja ennuste. https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/tilastot_ja_tutkimukset/vaesto_ja_ennuste
- Vantaan ev.lut. seurakunnat kaupungin varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen yhteistyökumppanina, Käsikirja seurakuntien työntekijöille. Saatavilla 18.4.2021 <https://www.vantaanseurakunnat.fi/documents/1087002/13540250/K%C3%84SIKIRJA+Seurakunta+varhaiskasvatuksen+katsomuskasvatuskumppanina.pdf/128fe033-c97a-9460-19d3-91e538089763>
- Vantaan seurakunnat. Info ja asiointi. Yhteistyökumppaneille. Kasvatusyhteistyö. Yhteistyökumppanina päiväkodit. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatus. Seurakunta yhteistyökumppanina. Saatavilla 11.5.2020 <https://www.vantaanseurakunnat.fi/info-ja-asiointi/yhteistyokumppaneille/kasvatusyhteistyoyhteistyokumppanina-paivakodit/paivahoidon-uskontokasvatus/seurakunta-kasvatuskumppanina-varhaiskasvatuksen-henkilostolle>
- Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. (2019). Vantaan kaupunki, sivistystoimi, varhaiskasvatus. Saatavilla https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/146338_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma_2019.pdf
- Vasu kirkossa. Työkalupakista apua arkeen. Valtakunnalliset seurakuntien varhaiskasvatuksen neuvottelupäivät 2018. Saatavilla 18.4.2021 <https://www.lastenjanuortenkeskus.fi/wp-content/uploads/2020/06/Vasu-kirkossa-Sein%C3%A4joki.pdf>
- Vol. Ammatilliset asiat. Lastentarhanopettajan ammattieettiset ohjeet. Saatavilla 20.7.2020 <https://www.vol.fi/uploads/2019/01/d5163f9f-etiikka.pdf>

- Vuorenmaa, M. (2016). Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Saatavilla 15.5.2020 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2
- Yli-Koski-Mustonen, S. (2009). Yhteistyötä koreittain, Seurakunnan ja varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitosten kanssa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy
- Ylöstalo, P. (2005). Sitä saa, mitä kysyy – Pohdintoja soveltavan empiirisen sosiaalitutkimuksen asemasta nykyaikaisessa työorganisaatiossa. Teoksessa P. Räsänen, A-H. Anttila & H. Melin (toim.), *Tutkimus menetelmien pyörteissä*. (s. 103—122). Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITE 1. Webropol-kysely lomake

Osallisuus kysely huoltajille

Hei huoltajat!

Toivoisimme teiltä vastauksia muutaman minuutin mittaiseen kyselyymme koskien lapsenne päiväkodissa tapahtuvaa katsomuskasvatusta. Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun varhaiskasvatuksen opettaja-opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä huoltajien osallistumisen mahdollisuuksista päiväkodin katsomuskasvatukseen liittyen. Katsomuskasvatuksella tarkoitetaan päiväkodissa tapahtuvaa eri katsomuksiin, uskontoihin sekä kulttuureihin tapahtuvaa tutustumista yhdeessä lasten, huoltajien sekä kasvattajien kanssa. Yhdessä tutustussa annetaan lapsille mahdollisuus kysyä ja ihmetellä. Vastauksista kerättävää tietoa käytämme nimettömästi sekä käytön jälkeen vastaukset hävitetään.

Mikäli teillä ilmenee kysymyksiä, koskien tutkimustamme tai kyselyämme olettehan ystävällisesti yhteydessä meihin sähköpostitse
katsomuskasvatuskysely@gmail.com

Ystävällisin terveisin Jonna Rasi & Paula Doktor

1. Lapsen ikä/ Lasten iät?**2. Perhemuoto?**

- Ydiperhe
- Yhden huoltajan perhe
- Uusperhe
- Muu, mikä?

3. Kuuluuko perheenne johonkin uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön, jos kuuluu niin mihin?

4. Tiedätkö mitä tarkoittaa päiväkodin katsomuskasvatus?

- Kyllä
- Ei
- En ole ikinä kuullutkaan

5. Näkykö katsomuskasvatus (uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin tutustuminen) lapsenne / lapsienne päiväkodissa?

6. Miten katsomuskasvatus (uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin tutustuminen) näkyy lapsenne päiväkodissa / lastenne päiväkodeissa?

7. Minkä kautta haluaisit itse saada tietoa päiväkodissa tapahtuvasta katsomuskasvatuksellisesta toiminnasta? Valitse vaihtoehtoista niin monta mieluista kuin haluat.

- Päiväkodin henkilökunnalta
- Lapsiryhmän instagrantiilitä
- Päiväkodin ilmoitustaululta
- Vanhempainillasta tai muusta järjestetystä tilaisuudesta
- Päiväkodin aloituksen yhteydessä
- Lapsen kasvatustilaisuuksissa
- Jokin muu, mikä?

8. Millaista viestintätapaa haluaisit käyttää kertoaksesi mielipiteitä ja ideoita? Valitse vaihtoehtoista niin monta mieluista kuin haluat.

- Kaupungin sivuilla linkki: varhaiskasvatuksen kehittäminen/palaute
- Mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuksen omaa tablettia em. linkkiin päästäkseen
- Suora palaute henkilökunnalle
- Kirjoittaa lapulle ja palauttaa palautelaatikkoon
- Kerran toimikaudessa (syksy, kevät) tapahtuva tapaaminen yhdessä henkilökunnan kanssa
- Facebookin tai instagramin kautta?
- Jokin muu, mikä?

9. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä. Valitse vaihtoehdoista 1 - 5 itsellesi sopivin. (5 – tärkeää, 4 – jokseenkin tärkeää, 3 – en osaa sanoa, 2 – vähän tärkeää, 1 – ei ollenkaan tärkeää)

	1 (Ei ollenkaan tärkeä)	2 (vähän tärkeä)	3 (en osaa sanoa)	4 (Jokseenkin tärkeää)	5 (Tärkeää)
Voin antaa ideoita toiminnan sisällöstä	☐	☐	☐	☐	☐
Voin olla mukana toteuttamassa suunniteltua toimintaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on tarpeeksi tietoa, miten voin vaikuttaa toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐
Perheet ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan suunnitteluun	☐	☐	☐	☐	☐
Perheet ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan toteutukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökunta ottaa perheeni mielipiteet huomioon	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökunta ottaa perheeni uskonto ja kulttuuritaustan huomioon	☐	☐	☐	☐	☐
Henkilökunta on kiinnostunut perheeni uskonto ja kulttuuritaustasta	☐	☐	☐	☐	☐
Saan osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikutusmahdollisuuksista kerrotaan avoimesti	☐	☐	☐	☐	☐
Aloitteitani ja ideoitani toteutetaan	☐	☐	☐	☐	☐

10. Oletteko päässeet osallistumaan esimerkiksi lapsiryhmän retkille kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön, jos olette niin mihin?

11. Jos ette ole osallistunut kirkko tai uskonnollisen yhteistön retkelle, haluaisitteko osallistua?

12. Mikä tukisi perheenne osallistumista enemmän toiminnan suunnitteluun ja/tai toteuttamiseen?

13. Tässä voit antaa palautetta kyselystä:

14. Tässä voit antaa palautetta katsomuskasvatukseen liittyen:

The logo for Diak, featuring the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter 'i' has a dot, and the letter 'k' has a horizontal bar that extends to the right.

Kiitos vastauksesta!

LIITE 2 Kyselyn litteroitu aineisto

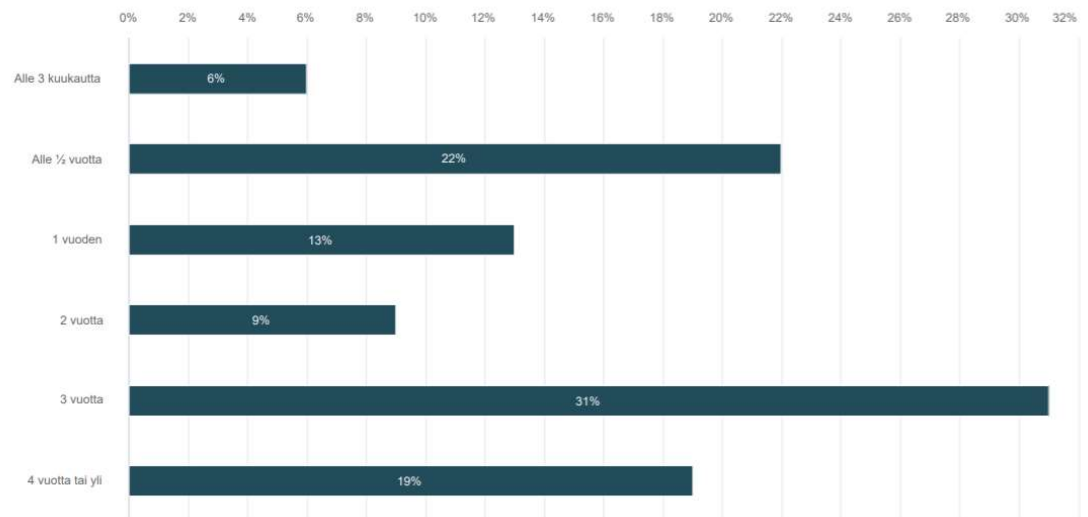
Perusraportti

Osallisuus kysely huoltajille

Vastaajien kokonaismäärä: 32

1. Kuinka kauan lapsenne on ollut varhaiskasvatuksen piirissä?

Vastaajien määrä: 32

	n	Prosentti
Alle 3 kuukautta	2	6,25%
Alle ½ vuotta	7	21,88%
1 vuoden	4	12,5%
2 vuotta	3	9,37%
3 vuotta	10	31,25%
4 vuotta tai yli	6	18,75%

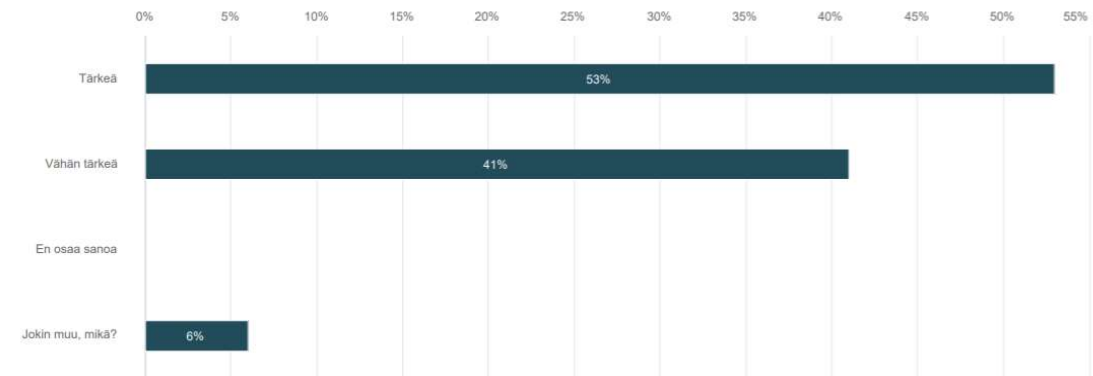
2. Miten perheen katsomus/uskonnollinen tausta on huomioitu lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa?

Vastaaajien määrä: 31

Vastaukset
Se on kysytty vasua tehdessä ja sitä päivitetessä.
Ei ole huomioitu
Ei ole ollut tarvetta huomioida erikseen.
Sovittu, että lapsi saa osallistua ev.lut tilaisuuksiin, jos niitä osuu kohdalle.
On ruksittu kohta, että saa osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin. Olisi hyvä jos vasussa olisi eriteltynä onko kyse lapsen oman uskonnon tilaisuudesta (meidän tapauksessa kristinusko) vai muun uskonnon tilaisuudesta. Itse emme halua että lapsemme osallistuisi muiden uskontojen järjestämään toimintaan.
Toistaiseksi varhaiskasvatussuunnitelmaa ei ole laadittu
Hyvin, ruokailussa huomioitu ja kysytty tiettyihin juhlapäiviin osallistumisesta
On vasu-keskustelussa todettu ettei kasvatus ole tunnustuksellista mutta kysytty lupa osallistua mm. vuotuisjuhliin.
Perhe on monikulttuurinen, mutta koko perheen uskonto on kristinusko. Tämä on aina tarkistettu vasua tehdessä.
Saa osallistua kaikkeen
Vasussa juteltu uskonnosta ja siihen liittyvistä asioista.
Ei sen ihmeemmin. Aloituskustelussa kerroimme perheemme olevan ateisteja, mutta uskontokasvatus on ok, jos sitä on.
Ei käsittääkseen mitenkään. Olemme ilmoittaneet erikseen, ettei lapsi osallistu uskonnolliseen kasvatukseen.
Ei mitenkään
Koskeekohan tämä myös lapsen esiopetussuunnitelmaa? Vastaan molempien osalta: suunnitelmaa tehdessä huoltajien näkemystä on kysytty ja tausta on huomioitu.
Ei mitenkään
Kysytty lupaa siihen, että lapsi saa osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin, kuten mm. pääsiäis- ja joulukirkkoon.
Emme ole uskonnollisia, mutta lapsi saa osallistua kirkkoretkille jne. Ei siis erityisiä toiveita.
Ei mitenkään. Pääosin kuulumme uskontokuntaan nimeltä "pastafaarit", eikä tämän katsomuksen mukaista opetussisältöä juurikaan ole. Lisätietoa vakaumuksestamme täältä: https://en.wikipedia.org/wiki/Flying_Spaghetti_Monster Perheen äiti kuuluu Ev.lut kirkkoon muodon vuoksi. Hän ei ole tietoinen hänen uskonnollisen jäsenistönsä piiriin kuuluvista varhaiskasvatuksellisista sisällöistä Vantaan varhaiskasvatuksessa.
Meillä ei ole oikein minkäänlaista katsomusta, isovanhemmat kristittyjä ja minäkin (äiti) tavan vuoksi kuulun kirkkoon, lapset on kastettu. Vasu-keskustelussa sanoimme, että haluamme kasvattaa lapsista suvaitsevaisen. Isä on asunut lapsena Yhdysvalloissa, Suomessa, Tansaniassa, Bangladeshissä, Sveitsissä ja Ranskassa, joten hänellä erityisesti on käsitys erilaisista kulttuureista ja uskonnoista arjessa.
Ollaan vasua tehdessä juteltu asiasta. Esim. Saako osallistua juhlapyhien viettoon
Me aina puhumme lapselle että ei saa kiusata koskaan ketään ja pitää kuunnella opettajia koulua pitäisi tykätä koska se on sulle tosi tärkeä koulussa pitäisi olla ystävällinen kaikille.
kysytty, että saako lapsi osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin yms.
Itse kerron lapselleni omasta uskonnosta.
Siitä on kysytty ja otettu huomioon.
Asiaa kysyttiin
Käsitelty keskustelussa
On keskusteltu ja kysytty lupaa osallistua esim. joulukirkkoon tms.
Olisiko ruksittu ev.lut kohta?
Vasussa asiasta kysytty ja keskusteltu.
Suunnitelmaan on merkitty, että emme kuulu kirkkoon, eikä lapsi osallistu uskonnollista sisältöä sisältäville retkille tai hetkiin. Järjestetään korvaavaa sisältöä. Mainittu, että metsä on tärkeä elementti. Samaan kohtaan on merkitty, että koemme tärkeänä saamelaisen kansallispäivän huomioimisen.

3. Kuinka tärkeänä pidät monikulttuurisuuteen ja erilaisiin katsomuksiin/uskontoihin tutustumista päiväkodissa?

Vastaajien määrä: 32

	n	Prosentti
Tärkeä	17	53,12%
Vähän tärkeä	13	40,63%
En osaa sanoa	0	0%
Jokin muu, mikä?	2	6,25%

Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Jokin muu, mikä?	Ei ollenkaan. Varhaiskasvatuksen tehtävä ei ole edistää näitä asioita. Sen sijaan myöhemmin koulussa toki näihin on syytä tutustua yleissivistyksen lisäämiseksi.

4. Miten toivoisit katsomuskasvatusta toteutettavan päiväkodin arjessa?

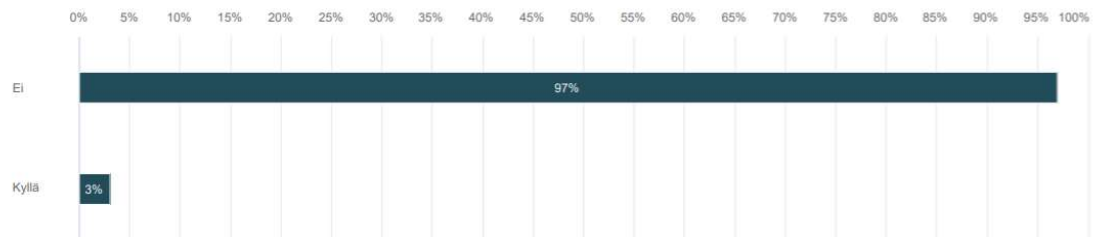
Vastaajien määrä: 30

Vastaukset
En pidä sitä oleellisena
Esimerkiksi seurakunnasta voisi tulla pitämään pienen hartaushetken .
ei ole näkemystä
Toiminnan ja tarinoiden kautta.
Retkiä esim. kirkkoon.
Lapsen ikätaso huomioiden, melko suurpiirteisesti todennäköisesti
Erilaiset teemapäivät liittyen eri kalsalaisuuksiin. Lauluja ja leikkiä ja piirtämistä.
Kysymys on vaikea koska katsomuskasvatus voidaan varmaan ymmärtää monella tapaa. Toivoisin ettei kasvatuksessa olisi tunnustuksellisia elementtejä. Monipuolisen maailmankatsomuksen, solidaarisuuden opettamisen ja erilaisuuden hyväksymisen pitää olla keskeisellä sijalla myös varhaiskasvatuksessa.
Tutustuttaisiin tarkemmin oman ryhmän lapsien omiin kulttuureihin.
Kaikkien ryhmään osallistuvien pyhistä kerrottaisiin
Haluaisin kyllä, että päiväkodissa kunnioitettaisiin suomalaista kulttuuria ja huomioitaisiin suomalaisia perinteitä. Esimerkiksi joulunvietto, joululaulut jne. Surullista, että kielletään suomalaiset perinteet, koska se loukkaa muiden kuin kristinuskon edustajia. Toisaalta päiväkotikiikkeitä vielä niin nuoria, että ei siihen vielä tarvitse sen kummemmin syventyä.
Huomioivan ihmisten erilaisuuden positiivisessa valossa. Kuinka ihmisten ihmisarvo itsessään on merkittävä.
Osana normaalia vuorovaikutusta lasten kanssa, kun pohditaan eettisiä ja moraalisia kysymyksiä (esim. mikä on oikein ja väärin). Uskontoja en halua käsiteltävän varhaiskasvatuksessa lainkaan - poisluokien se, että lasten uskontoihin/kulttuuriin kuuluvat juhlat huomioidaan.
En tiedä
Esimerkiksi lattiakuvien, osana tuokiota ja normaalia arkea. Niin, ettei se olisi "mörkö" ja iso kynnyks ryhtyä siihen tai toteuttaa sitä.
Nykyinen tilanne ihan ok, yritän kotona kasvattaa enemmän arvomaailmaa ja vakaumusta

Kerrotaan kristinuskon juhlapyhistä ja tavoista silloin, kun ne ovat ajankohtaisia. Voidaan antaa tietoa myös muiden uskontojen juhlapyhistä ja tavoista ajankohtaisesti.
Toivoisin, että keskityttäisiin enemmän kulttuuriin ja tieteelliseen tietoon, kuin uskomuksiin.
Jos jostain katsomuksista ja uskonnoista pitää kertoa, niin toivon mukaan pastafaareja ei silloin unohdeta syrjitynä pienenä vähemmistönä. Kyseessä on monessa maassa tunnettu virallinen uskonto. Lisätietoa täältä: https://en.wikipedia.org/wiki/Flying_Spaghetti_Monster
Pienelle lapselle (oma 2v) leikki on ehkä tärkeintä, mutta on tärkeää, että lapsi oppii, että erinäköiset ja -uskontoiset ihmiset ovat kaikki yhtä arvokkaita ja tasavertaisia. Mielestäni tämä on toteutunut hyvin, poika ei tunnu tekevään eroa erikielisten kavereiden välillä. Jos esim. ihonväristä tehdään liian iso asia, niin sittenhän lapsi oppii huomaamaan, että tosiaan, toinen on erivärinen. Kotoahan se tosin varmaan tarttuu, jos siellä puhutaan halveksuvasti "mutiaisista, läskeistä ja narkkareista".
Että.lapsien olisi toive mennä päiväkotiin ja että lapset tykkäsivät olla siellä
Lasten ikätason mukaisesti, ei kuitenkaan liian stereotyyppisesti, yhtäläisyyksiä korostaen ja eroavaisuuksien syytä selventäen, rennosti, liian suurta numeroa tekemättä
Toivon että lapseni eivät osallistuisi tähän katsomuskasvurukseen. Ei muutenkään päiväkodissa käydä mitään uskontoa läpi.
Ehkä leikin, satujen ja laulujen kautta.
Kevyesti, pelottelematta
Erillisenä oppimistahtumana, ei osana päivittäistä tekemistä
Mielestäni kaikkiin uskontoihin voisi tutustua ja käydä niitä läpi. Varsinaisen uskonnollisen kasvatuksen kannalla en ole, tai että raamatun oppeja opetettaisi totuutena.
Kerrottavan rehellisesti evoluutiosta ja uskontojen olevan ihmisten kehittämiä, aikoina jolloin tie on ollut niin kehittynyttä kuin nykyään.
Tilannekohtaisesti, "ei tuputtamalla". Lapsien kanssa toki asiapitoisesti, mutta parhaita varmaankin leikinkautta.
Vähemmän osan lapsia poissulkevia retkiä. Todellisesti tasa-arvoiseen vaihtoehtoiseen toimintaan ei yleensä ole resursseja. Ollut lapselle jopa traumaattista jäädä ryhmän ulkopuolelle aatesyistä, joihin ei voi itse vaikuttaa. Enemmän vaikka tutustumista kirkkorakennukseen yms. ilman aatteellista sisältöä. Enemmän asiaa eri kulttuureista ja neutraalisti tietoa näiden aatemaailmasta ja uskomuksista, vähemmän itse toteutettua uskonnon harjoittamista.

5. Oletteko olleet mukaan suunnittelemassa katsomuskasvatusta (monivalinta)

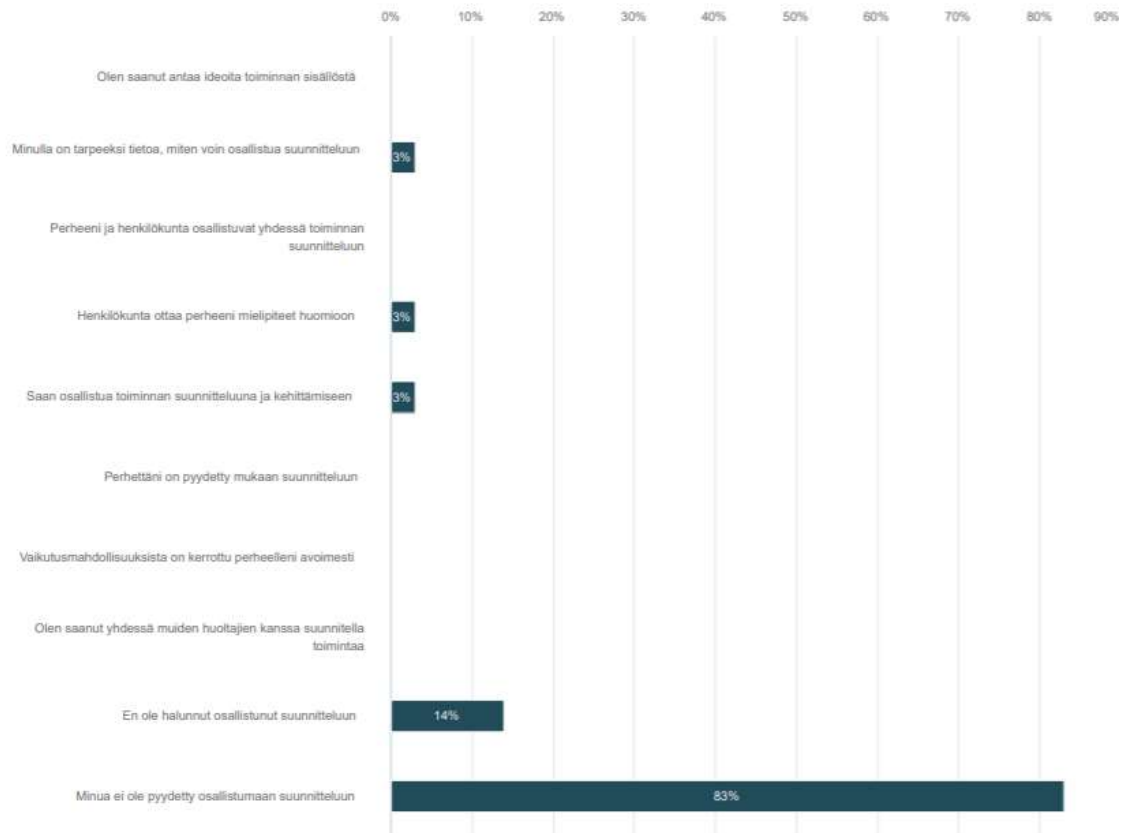
Vastaajien määrä: 32

	n	Prosentti
Ei	31	96,88%
Kyllä	1	3,12%

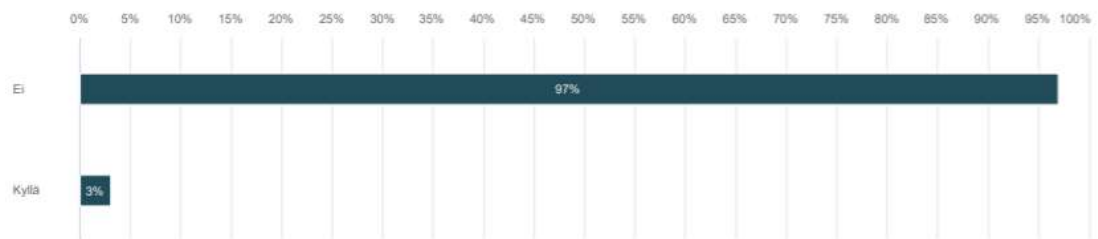
6. Millä tavoin olette olleet suunnittelemassa katsomuskasvatusta? (valitse yksi tai useampia vaihtoehto).

Vastaajien määrä: 29 , valittujen vastausten lukumäärä: 31

7. Oletteko olleet mukaan toteuttamassa katsomuskasvatusta?

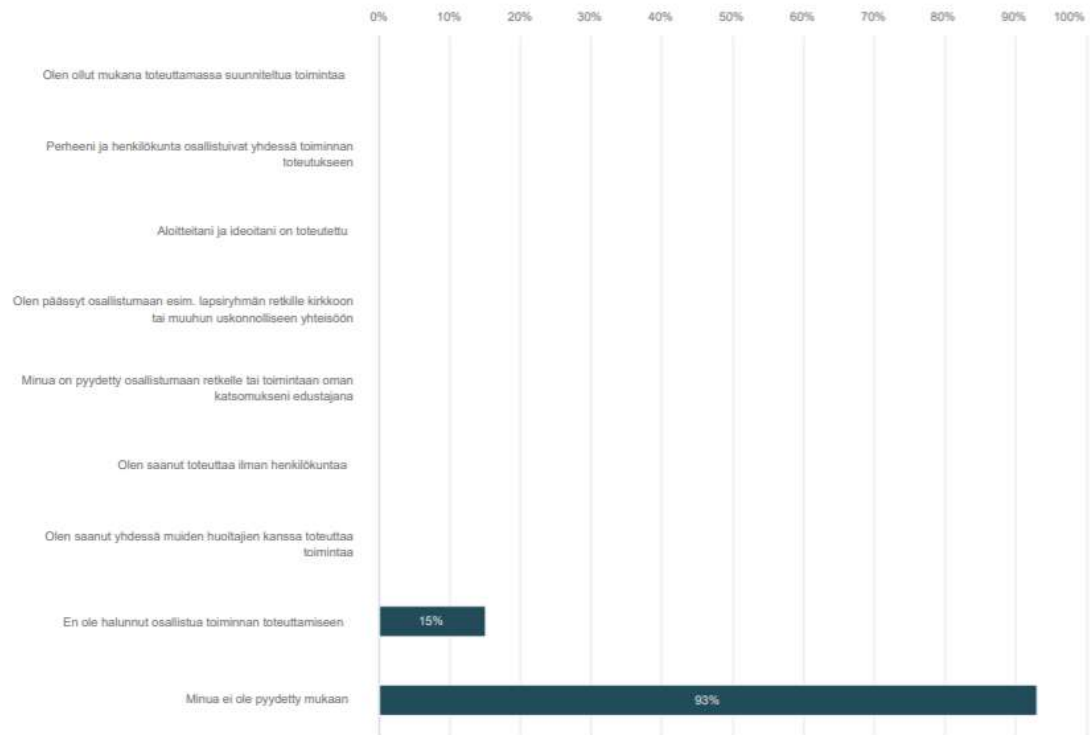
Vastaajien määrä: 32

	n	Prosentti
Ei	31	96,88%
Kyllä	1	3,12%

8. Millä tavoin olette olleet päässeet toteuttamaan katsomuskasvatusta? (valitse yksi tai useampia vaihtoehtoa.

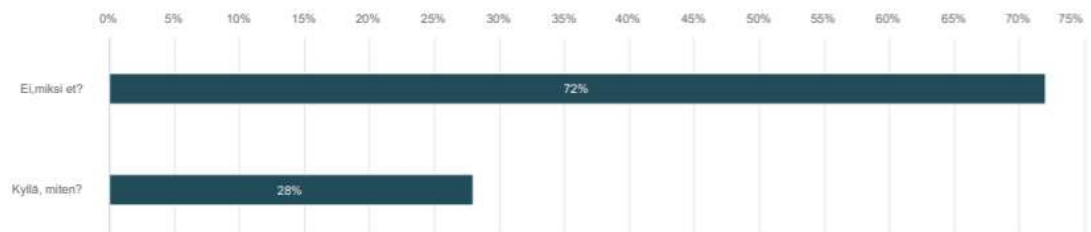
Vastaajien määrä: 27 , valittujen vastausten lukumäärä: 29

	n	Prosentti
Olen ollut mukana toteuttamassa suunniteltua toimintaa	0	0%
Perheeni ja henkilökunta osallistuivat yhdessä toiminnan toteutukseen	0	0%
Aloitteitani ja ideoitani on toteutettu	0	0%
Olen päässyt osallistumaan esim. lapsiryhmän retkelle kirkkoon tai muuhun uskonnolliseen yhteisöön	0	0%
Minua on pyydetty osallistumaan retkelle tai toimintaan oman katsomukseni edustajana	0	0%
Olen saanut toteuttaa ilman henkilökuntaa	0	0%
Olen saanut yhdessä muiden huoltajien kanssa toteuttaa toimintaa	0	0%
En ole halunnut osallistua toiminnan toteuttamiseen	4	14,81%
Minua ei ole pyydetty mukaan	25	92,59%

9. Olisitko itse valmis kertomaan perheenne uskonto ja kulttuuritaustasta muille perheille esim. päiväkodin yhteisessä juhlassa tai teemapäivinä?

Vastaajien määrä: 32

	n	Prosentti
Ei, miksi et?	23	71,88%
Kyllä, miten?	9	28,12%

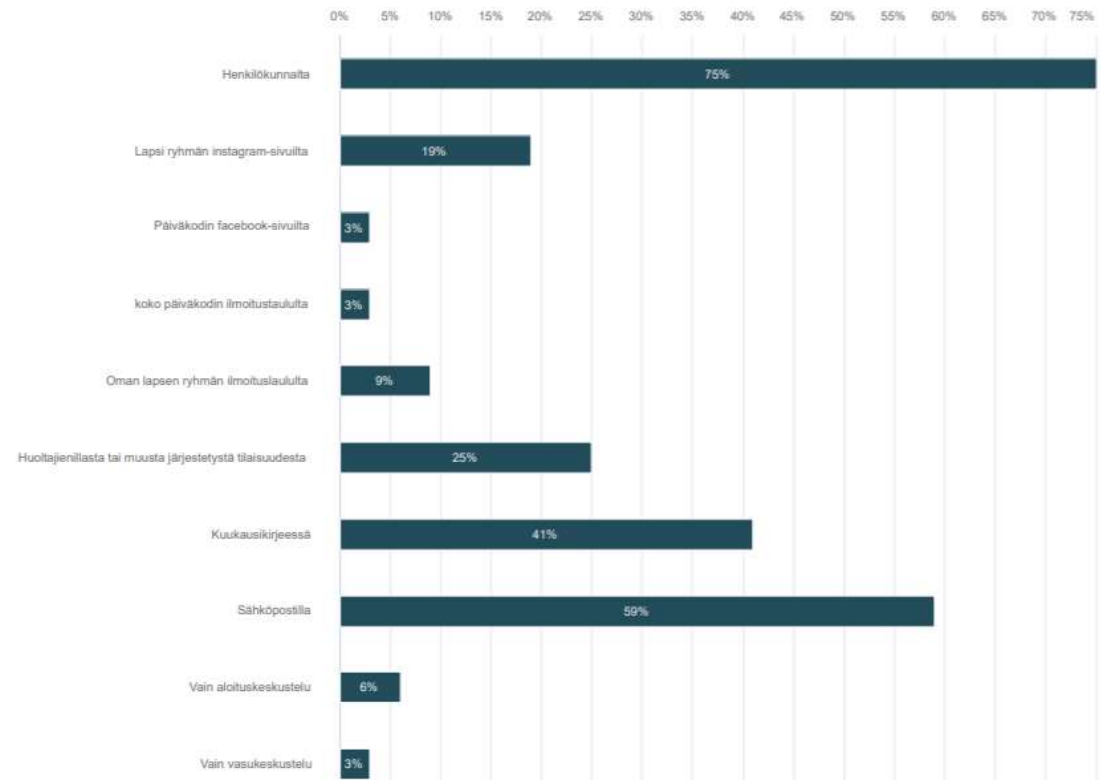

Avoimeen tekstikenttään annetut vastaukset

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Ei,miksi et?	Olemme uskonnottomia
Ei,miksi et?	En tykkää esiintyä
Ei,miksi et?	En koe tarpeelliseksi, kuulumme ns perus suomalaiseen muottiin joka on tuttu lähes jokaiselle taholle. Uskonto ja kulttuuri ei näy juuri mitenkään elämämme vaiheissa.
Ei,miksi et?	Kristinuskon on niin tuttua ettei ehkä tämäntyyppistä tarvetta
Ei,miksi et?	En koe vastaavia tilanteita mukavaksi tai luonteviksi itselleni
Ei,miksi et?	Tapa kristittyinä en koe pystyväni antamaan uutta tietoa
Ei,miksi et?	Emme kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön ja edustamme "tavallista" suomalaista perhettä
Ei,miksi et?	Siinä ei ole erityistä kerrottavaa
Ei,miksi et?	Voimme keskustella siitä avoimesti, mutta koska uskonnollinen tai erityinen kulttuurinen tausta ei ole meille niin justinsa, en koe, että voisin olla luennoimassa asiasta.
Ei,miksi et?	Liian henkilökohtaista
Ei,miksi et?	Yleistietoa, jos kristinuskosta puhutaan.
Ei,miksi et?	No en koe, että olisi hirveästi kerrottavaa, olen ihan tavallinen maallistunut kotiäiti
Ei,miksi et?	en ole erityisen uskonnollinen ja en tiedä tarpeeksi lasteni isän kulttuurista ollakseni siinä asiantuntija
Ei,miksi et?	Jokainen saa uskoa mitä haluaa.
Ei,miksi et?	Uskonto tms. ei näy perheemme arjessa mitenkään, joten en koe että olisi mitään kerrottavaa
Ei,miksi et?	Vanhemmat eivät kuulu kirkkoon eikä uskonto kuulu arkeemme.
Ei,miksi et?	En pidä esiintymisestä
Ei,miksi et?	En usko, että olisi juurikaan kerrottavaa.
Kyllä, miten?	Toki, mutta en usko, että minulla olisi mitään annettavaa. Ollaan valtaväestöä, "lapakristittyjä". Uskonto ei näy arjessamme.
Kyllä, miten?	Valokuvilla, musiikilla, tarinoilla...
Kyllä, miten?	Kertomalla muille perheille pastafaariuskonnon liberaalista ja rauhaan pyrkivästä elämänsenteestä.
Kyllä, miten?	Mutta en koe että olisi oikein mitään kerrottavaa.
Kyllä, miten?	Olla yhdenlaisena esimerkkinä, vastata kysymyksiin, kertoa neutraalisti

10. Minkä kautta haluaisit saada tietoa päiväkodissa tapahtuvasta katsomuskasvatuksellisesta toiminnasta?

Vastauksien määrä: 32, valittujen vastauksien lukumäärä: 78

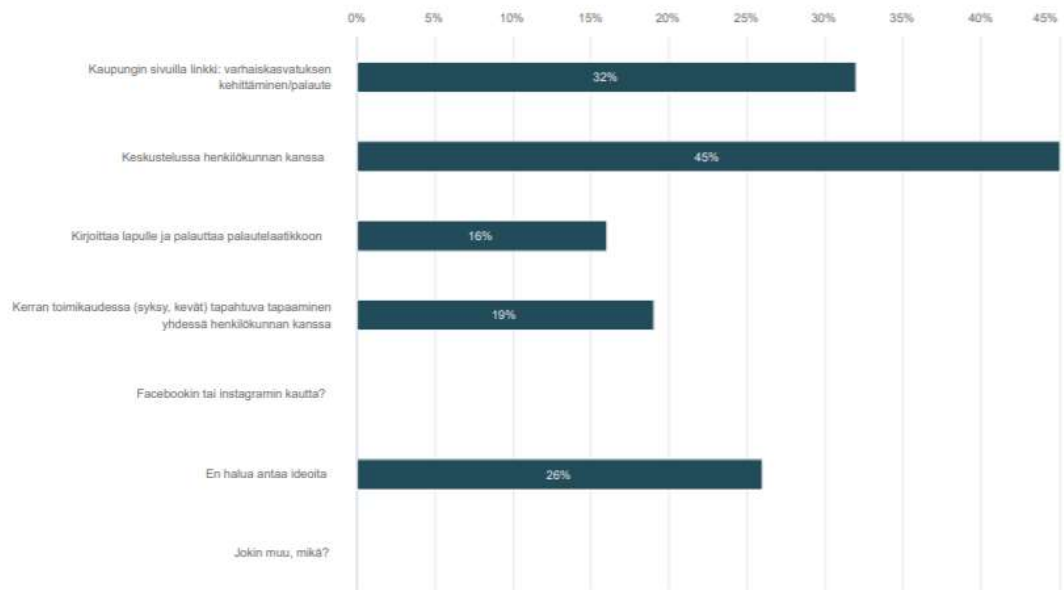
En halua saada tietoa

Jokin muu, mikä?

	n	Prosentti
Henkilökunnalta	24	75%
Lapsi ryhmän instagram-sivulta	6	18,75%
Päiväkodin facebook-sivulta	1	3,13%
koko päiväkodin ilmoitustaululta	1	3,13%
Oman lapsen ryhmän ilmoitustaululta	3	9,38%
Huoltajeniilasta tai muusta järjestetystä tilaisuudesta	8	25%
Kuukausikirjeessä	13	40,63%
Sähköpostilla	19	59,38%
Vain aloituskeskustelu	2	6,25%
Vain vasukeskustelu	1	3,13%
En halua saada tietoa	0	0%
Jokin muu, mikä?	0	0%

11. Mitä kautta haluaisitte antaa ideoita toiminnan suunnitteluun ja/tai toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 31 , valittujen vastausten lukumäärä: 43

	n	Prosentti
Olen saanut antaa ideoita toiminnan sisällöstä	0	0%
Minulla on tarpeeksi tietoa, miten voin osallistua suunnitteluun	1	3,45%
Perheeni ja henkilökunta osallistuvat yhdessä toiminnan suunnitteluun	0	0%
Henkilökunta ottaa perheeni mielipiteet huomioon	1	3,45%
Saan osallistua toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen	1	3,45%
Perhettäni on pyydetty mukaan suunnitteluun	0	0%
Vaihtoehtoisuuksista on kerrottu perheelleni avoimesti	0	0%
Olen saanut yhdessä muiden hoitajien kanssa suunnitella toimintaa	0	0%
En ole halunnut osallistua suunnitteluun	4	13,79%
Minua ei ole pyydetty osallistumaan suunnitteluun	24	82,78%

12. Mikä tukisi perheenne osallistumista enemmän toiminnan suunnitteluun ja/tai toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 15

Vastaukset
Suora linkki minne voi antaa ideoita
En osaa vastata. Olen tyytyväinen päiväkodin toimintaan ja ohjelmaan. Uskon, että eri kulttuuritustaisilla perheillä/henkilökunnalla olisi mielenkiintoista näkökulmaa, mutta en koe että pystyisin suunnittelemaan tai toteuttamaan mitään uutta.
Luotan täysin ammattilaisiin tässä. Henkilökunta voi tulla aina pyytää jos jotenkin voidaan auttaa.
Se että kysyttäisiin hoitajien toiveita.
Kyselyt, keskustelut henkilökunnan kanssa.Rauha keskustelulle
Jos olisi aikaa enemmän
Kysyminen.
Pitäisi tietää paremmin minkälaisista toiminta on nyt ja mikä ovat tavoitteet.
Asiasta kertominen.
No kysyttäessä yrittäisin varmaan keksiä jotain, mutta juuri nyt on monta muuta asiaa mielessä. Olen tosi tyytyväinen Danielin ryhmän toimintaan, alkuiset ovat huipputyyppejä ja toivon, että sama ponukka pysyy kasassa ja ehkä saisin kuopuksenkin sinne ensi vuonna.
en ole ollut mahdollisuudesta tietoinen tai sitten se on myös unohtua mielestä arjen pyörityksessä
Ei mikään
Monivalintakysely
Luotan varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammattitaitoon asiassa.
Henkilökunnan kysyminen, palauteväylän selkeä osoittaminen, sen huomiointi että kirkkoon kuulumattomillakin on perinteitä ja monenlaista hengellisyyttä.

13. Tässä voit antaa palautetta kyselystä:

Vastaajien määrä: 6

Vastaukset
Kysymykset 5 - 7: jotain häikkää niissä; oliko kirjoitusvirheitä?
Oikein hyvä kysely!
Ei kysyä
Toivon että jokaisen perheen toivomusta kunnioitetaan.
Lyhyt, mutta sekava.
Kirjoitusasun tarkistaminen.

14. Tässä voit antaa palautetta katsomuskasvatukseen liittyen:

Vastaajien määrä: 5

Vastaukset
Seurakunnalta voi joskus joku käydä edes päiväkodissa pitämässä pienen hartauden
Avointa keskustelua enemmän, jotta asia normalisoituu ja erilaiset katsomukset katsotaan osana sivistystä, arkea ja suvaitsevaisuutta.
Toivottavasti pieniä uskonnollisia vähemmistöjä, kuten pastafaareja, ei Vantaalla unohdetaisi tai syrjittäisi.
Kiitos paljon teille mutta vähän hankala minulle vastata vastauksesta mutta kiva vastata
En tiedä sen tarkasta sisällöstä mitään
Evankelis-luterilaisen kirkon kanssa käsi kädessä meno joulukirkkoineen yms tuntuu vanhanaikaiselta nykyisessä monikulttuurisessa Suomessa, varsinkin pääkaupunkiseudulla. Miten muut uskomukset ja kulttuurit pääsisivät ninta rinnan esiteltäväksi. Ryhmästä erottaminen kirkkopäivinä on ongelmallista ja leimaa lasta. Myös unohdetaan yleensä lainmukainen suositus, että ennen jokaista kirkkoretkää tms. perheiltä kysytään uskonnosta riippumatta osallistuuko katsomukselliseen tapahtumaan vai ei. Myös uskuntoon kuuluvilla olisi oikeus vaihtoehtoiseen ohjelmaan. Tämä ontuu vielä todella paljon.